

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN AİLE KURUMUNA ETKİSİ
BAĞLAMINDA ÇOKEŞLİ EVLİLİKLER: ERZURUM/HINIS
ÖRNEĞİ**

Kübra AKKAYA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abdullah KARATAY

İSTANBUL-2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN AİLE KURUMUNA ETKİSİ
BAĞLAMINDA ÇOKEŞLİ EVLİLİKLER: ERZURUM/HİNİS
ÖRNEĞİ**

Kübra AKKAYA

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Abdullah KARATAY

İSTANBUL-2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Anabilim Dalı : SOSYAL HİZMET
Program :SOSYAL HİZMET
Öğrenci No :164205051
Öğrenci Adı Soyadı :Kübra AKKAYA

“Toplumsal Değişimin Aile Kurumuna Etkisi Bağlamında Çokeşli Evlilikler: Erzurum/Hınıs Örneği” isimli çalışma aşağıdaki jüri tarafından 28/09/2018 tarihinde yapılan sınavda Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı :Doç. Dr. İsmail BARIŞ
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Danışman : Prof. Dr. Abdullah KARATAY
(Üsküdar Üniversitesi)

İmza

Üye :Doç. Dr. Yusuf GENÇ
(Sakarya Üniversitesi)

İmza

ONAY

Bu tez, yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih vesayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Türker Tekin ERGÜZEL
Enstitü Müdür V.

ÖZET

Ailenin oluşturulması sürecinde atılan en önemli adım evliliktir. Evlilikler toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu çalışmanın amacı, geleneksel ilişkilerin yoğun yaşandığı Erzurum/Hınıs bölgesinde çok eşlilik olgusu, o bölgenin sosyo-kültürel yapısı, bu yapının çözümlenmesi, çok eşliliğin aile yapısı üzerindeki etkileri ve yaşanan değişikliklerin açıklanmasına çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçları, alanda çalışan kişilere bilgi kaynağı oluşturacak olması, araştırmayı önemli kılan bir faktördür.

Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu araştırmada katılımcılarla yüz yüze görüşme (mülakat) gerçekleştirilmiştir. Araştırmalarda yaygın kullanılan veri toplama tekniklerden biri olan görüşme ya da mülakat; önceden hazırlanmış soruların sorulduğu ve karşısındaki kişinin sorulara yanıtlar verdiği amaçlı bir söyleşidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, araştırma bölgesinin seçiminde, çok eşliliğe sıkça rastlanan Erzurum/Hınıs bölgesi tercih edilmiştir. Çalışmada kartopu yöntemiyle 6 adres belirlenip toplamda örnekleme giren 6 erkek ve bu erkeklerin her birinin iki eşi ile yani 12 kadınla çökeşlilik üzerine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmadaki çok eşlilik konusundaki bilgilere; makaleler, konuyla ilgili hazırlanan raporlar, elektronik ortamdaki uzman bilgileri ve kütüphanedeki eserlerin taranması yoluyla ulaşılmıştır. Araştırmadaki örnekleme yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda 18 kişiye yönelik -erkek katılımcılara ve kadın katılımcılara ayrı ayrı soru kâğıdı kullanıldı- toplam 40 soru hazırlanmıştır.

Katılımcılara çökeşlilikten memnun olup olmama ekseninde sorular sorulmuş ve verilen yanıtlar çerçevesinde din, maddiyat, güç profili, ailelerin desteklemesi, eşlerin ölmesi (erkekler açısından) durumlarının çökeşliliğe yol açtığı bulgularına ulaşılmıştır.

Yapılan görüşmelerde erkek katılımcıların eşlerinin hasta olması, yanlarına yakışmadığını düşünmeleri ya da erkek çocuklarının olmaması gibi sebepleri öne sürerek ikinci evliliklerini yaptıkları ve yaşadıkları kültürlerin etkisi altında oldukları görülmektedir. İlk eşlerin en çok şikâyet ettikleri, eşlerinin sürekli ikinci eşleriyle vakit geçirmeleri ve onlara adil davranmadıklarını düşünmektedirler. Erkeklerin ilk eşlerine maddi anlamda yardım ettikleri ikinci eşler ile daha fazla ilgilendikleri sonucuna varabiliriz. İkinci eşlerle yapılan görüşmelerde bazılarının kendi isteği üzerine bazılarının ise yaşları küçük olmasından ve ailelerinin etkisi üzerine evlendirildiklerini görmekteyiz. Çalışmanın teori kısmında ise aile, evlilik, evlilik türleri, çok eşliliğin tarihi ve çok eşlilik üzerine yapılmış çalışmalara değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler:Çok Eşlilik, Evlilik çeşitleri, poligami evlilikler, aile

ABSTRACT

The most important step which is taken in the process of forming a family is marriage. Marriages range from society to society. The objective of this study is to explain the fact of polygyny in Erzurum/Hinis where the traditional relations are pretty common, the socio-economic structure of that region, the effects of polygyny on family structures, and the changes encountered in Hinis. The results of that research provide information source for the people who work in this field and this factor makes this study more important.

Oral interviews with participants were carried out in this study in which qualitative research methods have been used. The interview, which has been commonly used in the study, is a kind of conversation in which the questions prepared well were asked and the replies simultaneously were received. The region of the study was chosen as Erzurum/Hinis where polygyny is substantially common. 6 addresses were determined via snowball method in the study and oral interviews about polygyny were carried out with 6 men and 2 wives of each man, totally 12 women. The articles on polygyny, related reports, the information taken from experts on the Internet and literature searching from libraries were used as information sources in this study. Totally 40 questions were prepared to asked to these 18 people in these interviews and different questions were directed to women and men. They were asked if they are satisfied by polygyny and their replies showed that the factors such as religion, materiality, power profile, family support, the death of spouses cause polygyny.

In these interviews, men claim that they lean to polygyny since they do not have sons or suitable wives, or their wives suffer from a disease. It is seen that the first and legal wives complain about that their husbands treat their wives unfairly and spend most of their time with their second wives. It is also found out that they support their first wives financially and are mostly interested in their second wives. It is also clearly seen that some of the second wives are forced to get married since they are young and some willingly accept to be the second wives. As for the theory part of our study, it is dealt with studies on family, marriage, marriage type, polygamy and history of polygamy.

Key Words: Polygyny, The types of marriage, Plural marriage, Family

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

“Toplumsal Değişimin Aile Kurumuna Etkisi Bağlamında Çokeşli Evlilikler: Erzurum/Hınıs Örneği” başlıklı araştırma Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmetler Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır. Bu tezin yazım sürecinde;

Öncelikle araştırmamın uygulaması sırasında büyük sabırla sorularımı yanıtlayan ailelere,

Araştırmanın planlanması ve yürütülmesi süresince değerli bilgisi ve tecrübesi ile beni yönlendiren, destek veren ve yardımlarını esirgemeyen danışman Hocam Sayın Prof. Dr. Abdullah KARATAY’a,

Eğitimim sürecinde bana manevi desteklerini esirgemeyen, Sosyal Hizmet alanında ve mesleğimi icra etmemde bana örnek olan değerli hocalarım Prof. Dr. Abulfaz SÜLEYMANOV, Yrd. Doç Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN, Doç. Dr. İsmail BARIŞ’ a ve Doç. Dr. İsmet Galip YOLCUOĞLU’ na

Araştırma özetinin çeviri kısmında bana yardımcı olan Nihan ÖNERLİ’ye, Teşekkürlerin az kalacağı, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, çalışmam boyunca ne zaman kendisine danışsam zamanını ayırıp büyük ilgi ve sabırla yardımcı olmaya çalışan, değerli arkadaşım, yüreği güzel insan, kadim dostum Muhammed YEŞİLGÜL’e

Bu yola beraber başladığımız ve bu süreçte bana yardımcı olan arkadaşım Öğr. Gör. Hüseyin DOĞAN’a, Sosyal Hizmet Uzmanı Yunus AYDEMİR’e ve Sosyal Hizmet Uzmanı Evin GÜVEN’e

Benim için en önemli olan ve öğrenim hayatım boyunca beni bu günlere getiren, üzerimde emeklerini ayrı ayrı hissettiğim, umudumu yitirdiğimde bana umut verip güç olan, maddi manevi desteklerini esirgemeyen ve bana sunmuş oldukları katkıları nedeniyle canım aileme sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Babam'a...

BEYAN

Bu çalışmanın kendi tez çalışmam olduğunu, planlamasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütun bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütun bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

11.04.2018

Kübra AKKAYA

İÇİNDEKİLER

<u>Başlık</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	iii
BEYAN	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
1.GİRİŞ	1
1.1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI.....	2
1.2.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
2.GENEL BİLGİLER	4
2.1.AİLENİN TANIMI.....	4
2.2. EVLİLİĞİN TANIMI	5
2.3. EVLİLİK TÜRLERİ	5
2.3.1.Eş Sayısına Göre Evlilik	6
2.3.2. Yerleşme Yerine Göre Evlilik.....	6
2.3.3. Eş Seçimine Göre Evlilik.....	7
2.4.KÜÇÜK YAŞTA EVLİLİK	7
2.5. TARİHSEL OLARAK ÇOK EŞLİLİK	8
2.5.1. Osmanlı İmparatorluğunda Çok Eşlilik.....	8
2.5.2. Cumhuriyet Döneminde Çok Eşlilik.....	9
2.6. ARAŞTIRMA KONUSUNA YÖNELİK YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.6.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	10
2.6.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	11
2.7.ÇOK EŞLİ EVLİLİKLER VE SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ	12
3.GEREÇ VE YÖNTEM	15
3.3.1.Araştırma Bölgesinin Seçimi	15
3.3.2.Örnekleme Tekniği ve Örnekleme Seçimi	15
3.3.3.Veri Toplama Teknikleri.....	16
3.3.3.1.Görüşme Formunun Hazırlanması	16
3.3.3.2.Görüşme Formalarının Uygulanması.....	16

3.3.3.3.Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi	16
4.BULGULAR.....	17
4.1. KATILIMCILARA İLİŞKİN SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER.....	17
4.1.1. Erkek Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler	17
4.1.2. Kadın Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler	18
4.2. ERKEK KATILIMCILARA İLİŞKİN BULGULAR	20
4.2.1. Erkek Katılımcıların Birden Fazla Evlilik Yapma Nedenlerine İlişkin Bulgular	20
4.2.2. Erkek Katılımcıların Evliliklerinde Dinin Etkisine İlişkin Bulgular.....	21
4.2.3. Erkek Katılımcıların Erkek Çocuğu Olmamasına İlişkin Yapılan Çok Eşlilik Üzerine Bulgular.....	23
4.2.4. Erkek Katılımcıların Eşlerle Aynı Evde Kalma Durumlarına İlişkin Bulgular	24
4.2.5. Erkek Katılımcıların İlk Eşlerinin Görüşlerini Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	25
4.2.6. Erkek Katılımcıların Aile Ortamlarının Memnun Olma Durumlarına İlişkin Bulgular	26
4.3. İLK EŞLERE İLİŞKİN BULGULAR	27
4.3.1.İlk Eşlere Göre Bir Erkeğin Birden Fazla Kadınla Evlenmesine İlişkin Bulgular.....	27
4.3.2. Eşlerinin Kendilerine Adil Olduklarına İlişkin Bulgular	29
4.3.3 İlk Eşlerin Eşleriyle Yaşadıkları Problemlere İlişkin Bulgular.....	31
4.3.4. İlk Eşlerin Çocuklarının Çok Eşliliğe Bakış Açıklarına İlişkin Bulgular	32
4.3.5. İlk Eşlerin Şuan Ki Yaşadıkları Aile Ortamlarından Memnun Olma Durumu	34
4.3.6. İlk Eşlerin Boşanmalarına İlişkin Bulgular	35
4.4. İKİNCİ EŞLERE İLİŞKİN BULGULAR	36
4.4.1. İkinci Eşlerin Evliliklerinde Aile Ve Akrabalarının Etkisine İlişkin Bulgular	36
4.4.2. İkinci Eşlerin Eşleriyle Olan Problemlerine İlişkin Bulgular	38
4.4.3. İkinci Eşlerin İlk Eşlerle Olan İlişkilerinin Durumu	39
4.4.4. İkinci Eşlerin Çocuklarının Çok Eşliliğe İlişkin Durumu	40
4.4.5. İkinci Eşlerin Aile Ortamlarından Memnun Olma Durumuna İlişkin Bulgular.....	42
5.TARTIŞMA	43
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	48
7.KAYNAKÇA	50
EKLER.....	52

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
Tablo 1: Kadın Katılımcıların Yaş Dağılımı.....	18
Tablo 2: Kadın Katılımcıların Doğum Yerleri.....	18
Tablo 3: Kadın Katılımcıların Ana Dili	19
Tablo 4: Kadın Katılımcıların Eğitim Durumu	19
Tablo 5: Kadın Katılımcıların Evlenmeden Önceki Aile Yapısı	19

1.GİRİŞ

Evlilik kurumu ve bu kurumun gerekliliği üzerine geçmişten günümüze birçok görüş ortaya atılmış ve bu görüşlerde evliliğin ne olduğu, niçin yapıldığı ve insan doğasına aykırı olup olmadığı konuları araştırılmıştır. BertrandRussell, (1998, s:21) bireylerin evlilik yapmasını üç faktöre dayandırmış ve buna ilişkin bireylerde yer alan üç önemli tabunun kişileri evliliğe sürüklediğini belirtmiştir. Bunlar; içgüdüler, cinsellik ve din tabularıdır. Russell'e göre içgüdüler bireye bir arada bulunma ve "korunma" ihtiyacı yüklediği için birey tek başına güvende hissetmez kendisine bir çift, eş arar. Bu durumda yanındaki ikinci kişi, bireye hayat yolunda ikinci bir dayanak niteliği kazandırır. İkinci olarak cinsellik ise bireyin fizyolojik ihtiyaçları arasına girer. Russell bireyin bu ihtiyacı bastırmasının yaşam boyu mümkün olamayacağını, cinsellik ihtiyacını bireyin tatmin etmesi gerektiğini ve evliliğin bireyin bu ihtiyacına reel bir anlayış kattığını belirtir. Bu durum aynı zamanda bireyin içgüdülerinde yer alan korunma arzusuna da vurgu yapar ve bireyin yasalar önünde evli olmasının ve cinsellik yaşamasının bireyde "hukuksuz bir iş yapmama" duygusu uyandıracığını belirtir. Russell'in vurguladığı üçüncü husus ise din konusudur. Russell, birçok dinde iyilik ve doğruluk ilkesinin temel alınmasını ölçüt sayarak evliliğin, dinlerin de tavsiye ettiği bir kurum olduğunu, kişilerin çarpık ilişkiler içerisinde olmasının birçok dinde yasaklanmış olduğunu ve bu sebeple bireylerin evlilik yoluna gittiğini ifade etmiştir.

Evlilik kurumu üzerine çalışmalarıyla tanınan F. MüllerLyer de, Russell gibi evliliğin çıkış noktası ve gereksinimi üzerine çalışmalar yapan bir başka bilim insanıdır. Lyer'in evlilik üzerine teorileri de Russell'e paralellik göstermekle birlikte Lyer, evliliği üç farklı kavrama duyulan ihtiyaç üzerine kurgulamıştır. Bu kavramlar; neslin devam etme arzusu, sevgi ve ekonomik ihtiyaçlardır. Lyer, özellikle ilkel kabilelerde görülen "işbirliği" anlayışına vurgu yaparak evliliğinin işbirliği oluşturduğunu ve buna bağlı olarak kişilerin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak adına evlilik yaptıklarını ifade etmiştir. Bununla birlikte Lyer, bireylerin psikolojik ihtiyaçları üzerine de durmuş ve bireyin neslinin devam etmesi isteği ve sevgi ihtiyacının da evliliğin nedenlerinden biri olduğunu vurgulamıştır (Elmacı, 1996, s:13).

Bu durumda insan hayatının en önemli dönüm noktalarından biri olan evlenme; biyolojik, ekonomi, sosyal, psikolojik ve kültürel nedenlerden dolayı karşı cinsten iki veya daha fazla kişinin yasaların önünde birlikte yaşamaya karar vermeyi sağlayan bir

olgudur. Aile, sosyal hizmetin temel konularından biridir ve bu temel konulardan biri olan evlenme ise; evlenme çağı, yaşı, evlilik şekli ve uygulamalar açısından yaşadıkları kültüre göre değişmekte ve değişen bu kültürel yapıda evlilik olgusu geliştirilmektedir. Sosyal bilimcilerin bu tür yaklaşımlarını da göz önünde bulundurarak evliliğin bir kurum olarak ele alınması gerektiği ve bu kurumun coğrafi bölgelere göre farklılık gösterdiğini düşünmekteyiz. İbn-i Haldun'un toplumsal bellek için söylediği 'coğrafya kaderdir' sözünü evlilik bağlamında değerlendirdiğimiz de, hem Rusell'in hemde Lyer'in belirttiği olgular gibi, ilkeler coğrafyası olarak tanımlayabileceği bir olgu ortaya çıkıyor.

Üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer durum ise evliliğe bir otoritenin razı olması, rıza göstermesi hatta bu rızanın devlet gibi bir otorite ya da Batı âleminde olduğu gibi kilise otoritesinin izin vermesi, bunların yetkili mercii olarak görülmesi konusudur. Evlilik toplumun yapısal olarak en küçük mahrem alanını oluşturmaktadır. Evliliğin Toplumsal olarak onaylanabilmesi için herkese bu duyurunun yapılması gerekmektedir. Evlilik halinin semavi dinlerde ve uzak doğu öğretilerde kutsal sayılmasının ardında ki sebep ne olabilir diye düşündüğümüzde, daha çok soy devamlılığına belki de fikirlerin devamlılığını sağlamak için uygulanan bir taktik bir yöntem olabilir ihtimali yüksek olacaktır. Evlilik hakkında bu kadar farklı görüşlerin, anlamların ve teorilerin olması günümüz dünyası şartlarında, yaşanan yer, mekân, kültür, dil, din, ırk ve daha sayamayacağımız birçok olgunun etkili olduğu görülmektedir. Toplumsallığın temelini oluşturmuş bu tür fikirler üzerine bir tartışma sahası olan bu çalışmada hedeflenen, genel anlamda evlilik olayını ve bu evlilik olayı bağlamında görülmekte olan çok eşlilik durumu irdelenmeye çalışılmaktadır.

1.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Toplumsal kurumların içinde yer alan aile oluşumunda etkisi büyük olan evlilik olgusu, toplumdan topluma yapısal ve işlevsel olarak farklılıklar gösterir. Türleri ve yöntemleri açısından farklılık gösteren evlilikler ve sosyal sorunlar ile ilişkilendirilmektedir. Aile içinde ve dışındaki sorunlar aile yapısının bozabilmekte hatta yıkabilmektedir. Evlilik sürecinde aktif rol alan kişiler evlilikten sonra geri planda kalabilmektedir. Bunun nedeni iki kişi arasında yapılmış bir evliliğe ilgili ya da ilgisiz kişi veya kişilerin karışması başat rol oynamaktadır. Evliliği ya da aileyi ele aldığımızda irili ufaklı birçok sorun göze çarpmaktadır. Ancak yaptığımız çalışmanın etkili olması ve tüm yönleriyle

aktarılmaya çalışılması için bunlardan sadece birini ele almak durumundayız. Çok eşlilik, bu sosyal sorunların başında gelmektedir. Çok eşli evliliğin, toplumumuzda halen görülen bir durum olması ve bu durumun sonuçlarının çok ciddi olması nedeniyle bu konuya değinmiş bulunmaktayız. Çokeşli evliliklerin temel nedenlerini bulup o nedenleri irdelerek ilerlediğimiz bu çalışmada, konunun tüm yönleriyle anlaşılıp yorumlanabilmesi amaçlarımız arasındadır.

Bu çalışmada geleneksel ilişkilerin yoğun yaşandığı Erzurum/Hınıs bölgesinde çok eşlilik olgusu, o bölgenin sosyo-kültürel yapısı, bu yapının çözümlenmesi, çok eşliliğin aile yapısı üzerindeki etkileri, yaşanan değişikliklerin açıklanmasına çalışılmıştır. Yörede devam eden çok eşliliğin; psikolojik, dini, ekonomik ve kültürel nedenleri bu çalışmada irdelenmiş olup kentleşme ve sanayileşmenin Erzurum/Hınıs bölgesinde yaşanan evlenme biçimlerine ve aile yapısına etkileri tartışılmaya çalışılmış olup bu kapsam doğrultusunda çalışmaya konu olan çok eşli aileler ile yani 6 erkek, ilk eş olan 6 kadın ve ikinci eş 6 kadın olmak üzere toplam 18 kişi ile görüşme yapılmıştır.

1.2.Araştırmanın Önemi

Bu çalışma geleneksel ilişkilerin yoğun yaşandığı Erzurum/Hınıs bölgesinde yürütülüyor olması, çalışmanın örnekleminin oluşturan kişilerin poligami türü evlilik yapmış olmaları sebebiyle çalışmayı önemli kılmaktadır.

Ayrıca araştırmanın sonuçları, alanda çalışan aile kurumu, sosyal hizmet uzmanları, sosyolog, psikolog vb. kişi ve kurumlara bilgi kaynağı oluşturacak olması da çalışmaya önemli kılan diğer bir faktördür.

2.GENEL BİLGİLER

Bu bölümde aile, evliliğe ve evlilik türlerine ilişkin genel bilgiler ele alınacaktır.

2.1.Ailenin Tanımı

Aile, sosyal bilimlerde üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Aile, bireylerin doğduğu andan itibaren içinde yaşadığı, ona yaşamını devam ettirebilmesi için gereken bakım ve yardımın yapıldığı sosyal bir ortamdır.

Ailenin yapılmış birçok tanımları söz konusudur. Yapılan her tanım, aileyi farklı bir kategori içerisine sokmaktadır. Bu tanımlardan her biri aileyi sosyal hayatın ana şekillerinden biri olarak kabul etmekle beraber, onu sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, bir topluluk, sosyal bir kurum ve hatta sosyal bir yapı şekli olarak ayrı kalıplar içinde değerlendirmektedir (Gökçe, 1976, s: 46-47).

Her toplumun aile yapısı farklılık göstermektedir. Bunun nedeni toplum ve ailenin adeta ayrılmaz bir bütün olmasından kaynaklanmaktadır. Toplumlar da birbirlerinden farklı olduğu için, toplumlardaki aile yapılarının farklı olması anlaşılır ve normal bir durumdur. Ailelerdeki farklılıkların nedeni; değer yargıları, gelenek ve görenekler, dini inanışlar, mekân ve hatta uğraşı alanlarının farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Aile yapılarındaki bu farklılığın en önemli nedenlerinden birisi de farklı toplumsal değerler ve ilişkilerdir. Toplumun sahip olduğu normatif yapılar, evlilik çeşitleri ve evlilikle kazanılan statüleri belirler.

Bu çalışmada ele aldığımız konu itibarıyla aile üzerinde durmaktan çok, evlilik ve çok eşlilik konularını irdelemekteyiz. Ancak evliliğin, aile kurma yolundaki son ve en önemli adım olması sebebiyle, aile konusunda değinmeden geçmemek gerekir. Günümüz ailelerine baktığımızda, geçmişteki aile yapılarından biraz farklı olduklarını görmekteyiz.

Hemen hemen her devirde görülebilen ve en ilkel toplumlardan en modern toplumlara kadar bir birim olarak var olan aile, bazen otorite, çevre, akrabalık ve mülkiyet ilişkilerine, bazen de hane halkı ölçütüne ve yerleşim biçimlerine bağlı olarak çeşitli aile tiplerini sosyal bilimcilerce geliştirilmiştir (Kocacık, 1986, s:10-11) Yaptığımız çalışmada; aile tipleri sınıflandırılmasında en yaygın olanı, geniş ve çekirdek aile tipleridir. Geniş aile, daha çok geleneksel toplumlarda, Çekirdek aile ise modern toplumlarda görülebilmektedir.

Modern toplumların ideal tipi olan çekirdek aile anne, baba ve evlenmemiş küçük çocuklarından oluşur. Çekirdek aileye küçük aile, şehir ailesi, dar aile, modern aile, modern demokratik aile, çağdaş aile de denilmektedir (Kocacık, 1986, s:12).

Geçmişte çok daha fazla görülen geniş aile tiplerinin günümüzde yerini çekirdek aileye bırakması bu değişimin en fark edilen yanıdır. Yeni evlenen ve aile kuramların eskisine oranla aile içinde kalmadıkları ve farklı bir evde yaşadıkları gözlemlenebilen diğer konulardır. Ancak tüm bu değişim ve dönüşümlere rağmen ailelere atfedilen değer ve anlamlarda çok büyük eksilmeler görülmemektedir. Toplumları şekillendiren ve toplumsal normların oluşmasında başrol oynayan aile, günümüzde önemini korumaktadır.

2.2. Evliliğin Tanımı

Evlilik, kendine özgü bir anlam ve niteliği bulunan; bütün hayatı içine alan bir ortaklığı ifade etmektedir (Köprülü-Kaneti, 1989, s:5).

Evlilik, kişilerin aile bağı altında bir araya gelmesi; bütün gaye ve ideallerde her türlü mücadelelerinde, sevinç ve üzüntülerinde beraberlik sağlamasıdır (Tandoğan, 1965, s:1).

Kadın ve erkeğin hem sosyal ve kültürel hem de hukuki açıdan içinde yaşadıkları toplumda hâkim olan kurallara uygun olarak; “karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir (Özgüven, 2000, s: 19).

Evliliğin tanımlarında farklı vurgular yapılsa da esas olan tanımlarda cinsel, ekonomik, psikolojik, toplumsal, dinsel olgularla yakından ilişkili olmasıdır. Genel olarak bir evlilik tanımı yapmak gerekirse: Evlilik erkek ve kadının bir araya gelerek, psiko-sosyal, biyolojik ve ekonomik anlamda ihtiyaçlarını karşılamak için bir arada yaşama kararı vermelerine denir. Fakat bu sanıldığı gibi yüzeysel ve basit bir olay değildir. Evlilik kavramını tanımlayan, şekillendiren veya anlamlandıran onlarca etken söz konusu olabilmektedir.

2.3. Evlilik Türleri

Evlilik olgusu zamandan zamana ve toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Kişilerin eş seçimlerinde de o toplumun yapısı ve sosyal normları etkili olmuştur.

Yapmış olduğumuz çalışmada her sosyo- kültürel yapının getirdiği normlar, o toplumda yaşayan bireylere belli davranışlar yüklediği ve buna bağlı olarak bu kişilerin bu normlar doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir. Yapılan evliliklerin, kişinin kimlerle ve nasıl evleneceği o kültürün belirlediği, bazı toplumlarda ise evlilik türleri çeşitli kısıtlamalara neden olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla eş sayısı, yerleşme yerine göre, eş ve eş tercihine göre yapılan evlilik türleri oluşmaktadır.

2.3.1.Eş Sayısına Göre Evlilik

Tek eşli ve çok eşli evlenme olarak bilinen bu tür evliliklerde erkeğin ve kadının sahip olduğu eş sayısı, evlilik türlerini tanımlamaktadır. Eş sayısına göre evlilik türleri kendi içerisinde iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar; monogami ve poligami şeklindedir. Monogami, kadın veya erkeğin tek bir kişi ile evlenmesini ifade ederken; poligami kadın veya erkeğin birden fazla eşle evlenmesini ifade etmektedir (Eröz-Güler, 1998, s: 37).

Günümüzde bilinen en yaygın evlenme şekli monogamidir. Buna göre kadın ve erkek sayısı tektir. Yani bu tür evliliklerde bir kadın ve bir koca vardır. Monogami ve poligami toplumumuzda uygulanan evlilik türlerindedir. Hınıs yöresinde görülmesi mümkün olan evlenme biçimi polijini, yani bir erkeğin birden fazla kadınla evliliği görülmektedir.

2.3.2. Yerleşme Yerine Göre Evlilik

Matrilokal, erkeğin, evlilik sonucunda kadının evine gelip yerleşmesidir. Evli çiftler kadının ailesiyle birlikte yaşar. Matrilokal evlilik türü kadın egemenliğinin olduğu toplumlarda görülür. Örneğin halk arasında ‘iç güvey’ denilen evlenme biçimi bu niteliktedir (Fındıkoğlu, 1990, s:22).

Patrilokal, kadının evlilik sonucunda erkeğin evine gelip yerleşmesidir. Evlenen çiftler erkeğin ailesi ile birlikte yaşar. Günümüzde kırsal kesimde görülen geniş aile tipinde ve erkek egemenliğinin olduğu toplumlarda daha çok bu evlilik türü görülmektedir. Örneğin ülkemizde özellikle geleneksel değerlerin baskın olduğu bölgelerde yaygındır (Gökçe, 1990, s:12).

Neolokal, evli çiftlerin anne ve babalarından ayrı bir yerde oturmasıdır. Günümüzde çekirdek ailelerin temel özelliğidir (Şahin, 2005, s: 70).

Günümüzde coğrafi şartlar ve teknolojinin etkisiyle yeni evli çiftler artık ailelerinin yanlarına yerleşmekten çok, yeni yerleşim yerlerini tercih ettikleri görülmektedir.

2.3.3. Eş Seçimine Göre Evlilik

Eş seçimi üzerinden oluşturulan bu sınıflandırmada evlilikler grup içi (endogami) evlilik ve grup dışı (egzogami) evlilik olarak adlandırılır.

Endogami, diğer bir adıyla 'içten evlenme' kişinin evlilikte eşini içinde bulunduğu gruptan seçmesidir. Daha çok kabile, köy gibi küçük grupların evliliklerinde görülen bu tür, Türkiye'de daha çok kırsal bölgelerde kişilerin kendilerine ait toprakları bölünmemesi endişesiyle yaptığı bir evliliktir (Özkalp, 2003, s:45).

Egzogami, kişilerin farklı toplumsal sınıf veya gruplardan eş seçerek evlenmesidir. Bu evlenme biçimiyle farklı toplumların kaynaşması sağlanmaktadır (Sönmezer, 1984, s:124).

Günümüz modern toplumlarda evlenmeler farklı ve karmaşık bir şekilde yapılmaktadır. Toplumun yapısına bağlı olarak yapılan evliliklerde hem grup içi hem de grup dışı yapılmaktadır.

2.4.Küçük Yaşta Evlilik

Üzerinde sıkça araştırmaların yapıldığı, uluslararası belgelerde *insan hak ihlali* niteliği taşıyan erken yaşta evlendirmeler günümüzde hâlâ karşılaşılabilen bir durumdur. Yasalarla belirlenmiş olan reşit olma durumuna erişmeyen kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmeleri, özelde evlenen kız çocuklarına, genelde ise kadınlara karşı uygulanan ayrımcı bir tutumu ifade etmektedir. Yalnızca ayrımcı bir tutumu değil, ruhsal ve bedensel olgunluğa erişmemiş kız çocuklarının maruz bırakıldığı bu durum, kadınların yaşama, sağlık, eğitim gibi temel haklarından da mahrum bırakabilecek durumun da tetikleyicisi olduğu görülmektedir.

Evliliklerde genellikle karşılaşılan en önemli problem zorunlu evliliklerdir. Gönüllü evliliklerin dışında kalan bu durum evlilik ilişkilerinde eşler birbirleriyle birlikte olmak zorunda oldukları için beraberliklerini sürdürmeye çalışırlar (Özgüven, 2001:284). Yapılan çalışmada erken yaşta evliliklerin genellikle ailelerinin zorlaması olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Mevcut durumda Türkiye’de TÜİK’in (*Türkiye İstatistik Kurumu’nun*) 2016 yılına ait verilerine göre nüfusun yüzde 49,8’nin kadınlar oluşturmaktadır. Bu oranın içerisinde okuma-yazma gibi temel gereksinimden mahrum kalmış olan kadınların sayısı, okuma-yazma bilmeyen erkeklerin sayısından beş kat daha fazladır. Böyle bir istatistikî verinin ortaya çıkardığı sosyolojik çıkarsamalar bir yana, kadınların bazı önemli alanlarda erkek nüfusun gerisinde kalması, aynı hak ve özgürlüklerden daha az yararlanmaları noktasında ülkemizde karşılaşılan başlıca bir sorunu oluşturmaktadır.

Ülkemizde ise erken yaşta evlilik konusunda gerek yasal gerekse toplumsal yaşam pratiklerinde görece olumlu gelişmeler gözlemlense de bu tarz evlendirilmelerin hâlâ var olduğu gerçeği de ortadadır. Değişen yaşam tarzları, bilinçli birey, aile ve toplulukların nispeten arttığı günümüzde köklerini kültürel kodlardan alan erken yaşta evlendirme vakaları bölgeler, sebepler değişkenlerine bağlı olarak hâlâ yaşanmaktadır.

2.5. Tarihsel Olarak Çok Eşlilik

Çok eşlilik günümüzde de varlığını devam ettirmektedir. Her ne kadar çokeşlilik bölge, inanış, kültür veya belli bir ırka indirgense de bunun böyle olmadığı açık şekilde görünen bir gerçektir. Türkiye’nin her yerinde görülmesi mümkün olan çok eşlilik olayı, bu gerçekliği perçinleştirmektedir. Çok eşliliğin tarihsel gelişimine baktığımızda bunu daha iyi anlaşılacaktır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde çok eşlilik konusuna nasıl bakıldığı kısaca aşağıda ele alınmıştır.

2.5.1. Osmanlı İmparatorluğunda Çok Eşlilik

Osmanlı ailesi; eski Türk anlayışı ve İslâmiyet’in kabulüyle beraber oluşan hukuk nizamına göre teşekkül etmiştir (Öztürk, 1991, s:97-98). Osmanlı ailesi hakkında Kınalı zade Ali Çelebi (1510-1572); insanın medeni bir varlık olduğu, kendisini kötülüklerden koruması ve mutluluğu için bir eve (menzil), tek başına ihtiyaçlarını karşılayamadığı için bir yardımcıya ihtiyaç duyabileceğinden bahsetmiştir (Çelebi, 2007, s:327-331).

“(Türkler şehre girince) kâfirler karşıladılar. Sanki padişahları ölmüş de oğlunu tahta geçirir gibi oldular. Bilhassa kadınlar çok geldiler. Orhan Gazi: “Bunların erkekleri hani? Diye sordu. “Kırıldılar, kimi savaştan kimi açlıktan” diye cevap verdiler. Aralarında pek güzel olanları çoktu. Orhan Gazi

bunları gazilere paylaştırdı. Emretti: “Bu dul kadınları nikâh edin, alın” dedi. Öyle yaptılar. Şehrin mamur evleri vardı. Evlenen gazilere verdiler. Hazır ev ve kadın ola, kim kabul etmeye’ (Aşıkpaşazade, 1970, s:66).”

Orhan gazinin kadınların dul kalmaması için gazilere emir vererek evlendirmesi ve kadınların hazır eve ve eşe sahip olması vurgulanmıştır.

Yukarıdaki örnekte Osmanlı döneminde çok eşlilik olgusunun çeşitli nedenlere bağlı olduğu evliliklerin bazen zorunluluktan bazen de toplumdaki mevki sahibi kişilerin isteği üzerine yapıldığı anlaşılmaktadır. Burada kadınların kendi isteklerinin göz ardı edildiği üst kesimlerin isteğinin kadınların iradesinin önünde tutulduğu görülmektedir.

Osmanlı toplumunda çok eşliliğin birden fazla nedeni mevcuttu ancak çok eşliliğin temel sebebi ilk eşten çocuklarının olmamasıydı. Evlilikte çocuğun olmayışının nedeni kadından kaynaklandığı düşüncesi hâkimdi. Böyle bir durumda ilk evliliklerinden çocuk sahibi olamayan erkekler iki ya da üçüncü eş ile evlenme yoluna gitmekteydi (Düzbakar, 2008). Çocuklarının olmayışının sebebinin kadına bağlanması, günümüzde bile görülen bir inanışken o dönemde böyle düşünülmesi normal karşılanabilmektedir.

Savaş dönemlerinde erkeklerin askere gittiği, bu nedenle kadın nüfusunun arttığı gözlemlenmiştir. I. Dünya Savaşı (1914-1918) gibi birçok savaştan sonra kadın nüfusundaki artış, kimi doğu ülkelerinde ve topraklarında bu durumun çokeşliliğe neden olmasına yol açmıştır (Karaman, 1975, s:48).

2.5.2. Cumhuriyet Döneminde Çok Eşlilik

Türk Medeni Kanununda “çokeşlilik” hususu ele alınmış ve 1926 yılında kabul edilen medeni kanunun 93. Maddesinde kişinin birden fazla evlilik bağı kurması için ölüm veya boşanma gibi sebeplerinin olması, yahut evliliğin geçersiz olması hükmü zaruri olarak getirilmiştir. Bununla birlikte 1926 Medeni Kanununun Türk yaşamına çokeşlilik hususunda getirdiği en önemli katkı “imam nikâhını” geçersiz sayması ve bu vesileyle özellikle kadın açısından çokeşliliğin toplum içerisinde yaygınlaşmasını önlemeye çalışmasıdır. (Helvacı, 2013).

Günümüzde her geçen gün toplum içerisinde aile birliğinin korunması adına çalışmalar yapılmaktadır. 22.11.2001 tarihinde değişiklikleriyle birlikte yürürlüğe giren 4721 sayılı Medeni Kanun da bu kapsamda oldukça önemlidir. Kanun kapsamında 161. Madde “aile birliğinin korunması” durumu için eşlere düşen görevleri belirtmekte ve bu görevler tek eşlilik kapsamında değerlendirilmektedir. Aynı şekilde ilgili kanunun 166. maddesi de “aile birliğinin sarsılması” adı altında bu kapsam içerisinde yer alan bir durumun yaşanması halinde eşlere karşılıklı boşanma davası açabilme ve tazminat gibi haklar getirmiştir. (Uçar, 2002) .

2.6. Araştırma Konusuna Yönelik Yapılmış Araştırmalar

Bu bölümde çok eşlilik üzerine Türkiye’de ve yurtdışında yapılan çalışmalar ele alınmaktadır.

2.6.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Çok eşlilik hususu üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Çalışmaların çoğunluğu polijini üzerine yoğunlaşmaktadır. Polijini, özellikle babaerkil aile yapısına has olduğu için Doğu toplumlarında çokça görülen bir evlilik türüdür (Maden, 1991, s:35). Poliandri ise, Türk aile yapısına yabancı bulunduğu için ve toplumda nadir rastlanan bir olgu olduğu için birkaç makale dışında üzerine yapılan çalışma bulunmamaktadır. Türkiye’de “çokeşlilik üzerine yapılan çalışmalar şu şekildedir:

Osmanlı toplumunda çok eşlilik üzerine çalışmaları bulunan Öztürk (1999)’e göre çok eşliliğin temel nedenlerinden biri o günkü toplum yapısı içerisinde kadının kısır olması veya bir hastalıktan ötürü çocuğunun olmaması durumunda çok evlilik yaptığını vurgulamıştır. Öztürk, *“Dolayısıyla bugün kadın veya erkekten kaynaklanan hastalıklara tıbbi müdahaleler yapılarak aileler çocuk sahibi olurken Osmanlı döneminde çocuk sahibi olamayan erkeğin çıkış yollarından biri de ikinci evlilik yapma şansıdır. Çok eşliliğe iten bir diğer sebep ise özellikle ziraat gibi kol gücüne dayanan ekonomilerde nüfusun üretim artışına yapacağı katkıdır.”* diyerek Osmanlı toplumunda çok eşliliğin nedenini incelemiştir.

Osmanlı toplumunda çok eşlilik üzerine çalışmalarda bulunan Said Öztürk gibi Abdurrahman Kurt da çalışmalar yapmıştır. Kurt (1999)’a göre çok eşliliğin toplumun geneline oranlandığında poligaminin çok fazla görülmediğini vurgulamıştır. Kurt,

“Tanzimat dönemini kapsayan Bursa ve civarına ait bir araştırmada birden fazla kadınla evlilik yapanların oranının önceki dönemlerden pek farklı olmadığına işaret edilmektedir.1839-1864 yılları arasında Bursa'da ölen 361 evli erkeğin mirasçıları üzerinde yapılan bu araştırma sonucuna göre; 361 evli erkekten 353'ü tek (%97,8), 7'si 2 (%0,5); bir tanesi de 4 eşli evlilik gerçekleştirmiştir. Bu araştırmaya göre poligami oranı oldukça düşüktür (%2,2)” diyerek çok eşliliği incelemiştir.

Çok eşlilik üzerine çalışmaları bulunan İlk Türk kadın romancılarımızdan olan Fatma Aliye Hanım, kendi dönem toplumu içerisinde çok evliliği araştırmış; hatta bu çalışmayı dönemine göre oldukça modern sayılabilecek bir şekilde Mahmud Esad ile birlikte hazırlamıştır. Aliye Hanım'a göre (2007, s:71) çalışmasında çok eşlilik kavramının Osmanlı toplumundaki mahiyeti üzerinde feminist bir yaklaşımla durmuş ve çok eşliliğe sıcak bakmadığını çeşitli izahlarla ortaya koymuştur. Aliye, *“İslamiyet'te vahdet-i zevce usulü haram olmadığı ve idare edilmeyeceği halde, bir zevce ile iktifa kılınmak hakkındaki ayet-i kerime de işte bu âlem-i medeniyet için pek muvafık bulunduğunu söyler isek hak kazanabiliriz.”* diyerek çok eşliliğe vurgu yapmıştır.

Çok eşlilik üzerine çalışmaları bulunan Duben ve Behar (1998)'a göre 1880-1940 yılları arasında İstanbul'daki evlilik ve aile tiplerini araştırdıkları çalışma çok eşlilik adına önemli bir çalışma olup Duben ve Behar Çalışmada çokeşliliğin yaygın olmamakla birlikte özellikle erkek eşlerde görülen bir durum olduğu ve bu durumun genellikle eşin doğurganlığından kaynaklandığı vurgulanmıştır.

2.6.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Çok eşlilik üzerine çalışmaları bulunan Broude (1994)'nin “Marriage – Familyand Relationship” adlı çalışmasında evlilik – aile ve akrabalık üzerine sorgulamalar ve özellikle Broude, Avrupa toplumu içerisinde cinsel yasakların olmamasından kaynaklı olarak çokeşliliğin görülen bir olgu olması üzerinde durulmuştur.

Çok eşlilik üzerine çalışmaları bulunan Chaleby(1985)'nin “Women of polygamousmarriage in inpatientpsychiatric services in Kuwait” isimli çalışmasında Kuveyt şehrinde kadınlarda görülen çok eşliliğin psikiyatrik bir vaka olmasının üzerinde çalışma yapılmış ve çok eşlilik bir hastalık gibi tanımlanmıştır

Çok eşlilik üzerine çalışmaları bulunan EstherVilar (1999)'ın ThePolygamous “Sex: A man'srighttotheotherwoman” isimli, 1976 yayım tarihli çalışması Türkçeye de çevrilmiş olup kadının kendi düşmanının kendisi olduğunu ve çokeşlilikle birlikte kendi kimliğini küçülttüğünü savunan bir çalışmadır.

2.7.Çok Eşli Evlilikler ve Sosyal Hizmet Müdahalesi

‘Sosyal hizmet, sosyal değişimi ve gelişimi, toplumsal bağlılığı destekleyen, insanları yetkilendiren ve özgürleştiren uygulamaya dayalı ve bir akademik disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, müşterek sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmetin merkezindedir. Sosyal hizmet teorileri, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi ile desteklenir, sosyal hizmet yaşam zorlukları ile baş etme ve iyilik halini geliştirmede yapılar ve insanlarla yürütülmektedir’ (<http://ifsw.org/getinvolved/global-definition-of-social-work/>, 23.05.2015).

Uluslararası sosyal hizmetler kurumunun yapmış olduğu bu sosyal hizmet tanımından yola çıkarak, çokeşli evliliklerde ne gibi sosyal hizmet müdahalesi yapılabilir, bu yapılacak müdahaleler hangi boyutta olacak gibi konuları ele alınacaktır. Sosyal devlet ilkesinin bir gereği olan sosyal hizmet kavramı günümüzde bütün ülkelerde uygulanmakla birlikte, dezavantajlı gruplardan tutun da yoksul kesimlere kadar farklı farklı yöntemlerde yapılan sosyal hizmet uygulamaları yapıldığı görülmektedir. Elbette toplumda görülmesi istenilmeyen çok eşli evliliklerin bitirilmesi ya da azaltılması için de sosyal hizmet uygulamaları yapılmalıdır.

Çokeşli evlilikler hakkında önceki bölümlerde yaptığımız açıklamalardan edindiğimiz bilgilere göre: çok eşli evlilikler toplumların eğitimleri, ekonomileri, aile yapıları, değer ve inanç sistemleriyle ilişki kurularak anlaşılabilir. Ekonomik, psikolojik sebepler ve statü farklılaşması, çok eşli evliliklere yol açarken din ve dini nikah gibi kültürel faktörler de destek olmaktadır.(L.K. Çimen, 2008). Değınmemiz gereken ikinci nokta ise kişilerin çok eşli evliliğe bakış açılarında yaşanan değişimler hangi noktada başladığı üzerinedir. Erkekler eğitim düzeyleri yükseldikçe çokeşli evlilikleri uygun bulmazken, eğitim seviyesi düşük olan erkeklerin ekonomik durumları yükseldikçe çokeşli evliliğe daha eğimli oldukları görülmektedir.(Elmacı 1990).

Yukarıda da değindiğimiz gibi çok eşli evliliklerin ve eğitimin etkili bir ilişkisi olabilmektedir. O zaman sosyal hizmet müdahalelerinden ilki eğitim ile alakalı olmalıdır. Günümüzde devletin ilköğretimi zorunlu kılması bunu bir nebze de olsa sağlamakta fakat kesinlikle yetersiz kalmaktadır. Kadının daha edilgen olduğu bölgelerde, erkeklerle aynı şekilde kadınlarında eğitime yönlendirilmesi çok eşli evliliklerin biraz daha engellenmesini sağlayacaktır.

Yine incelediğimiz çalışma ışığında; Ekonomik özgürlüğünü ele almış bir kadın ile tam tersi durumdaki bir kadının çok eşli evliliğe maruz kalma durumlarının aynı olmadığı görülmüştür. Yerinde mi olur bilinmez ama ‘muhtaçlık’ kavramı burada karşımıza çıkmaktadır. Muhtaç birine bir şeyler daha kolay kabullendirilebilir. Ancak kendi geçimini sağlayabilen bir insan zaten bir nevi bağımsızdır. Ekonomik durumun bu denli önemli olmasını daha sonraki bölümlerde değineceğimiz kişilerle yaptığımız görüşmelerde de görmekteyiz. Kocalarının ikinci evliliği yaptıktan sonra bu duruma nasıl tahammül ettikleri üzerine sorduğumuz sorularda, hep çocuklarının küçük olması durumunun arkasına gizlenmek istenilen bir muhtaçlık halinin mevcut olduğu görülmektedir.

Daha önce değindiğimiz eğitim konusunda anlatılmak istenen sadece örgün eğitim kavramı değildir. Devletin sosyal hizmet çalışanları aracılığıyla yapacağı konferans, seminer vb. programlarla bu çok eşli evliliklerin görüldüğü yerlerde halk daha fazla bilgilendirilmelidir. Öte yandan kadının istihdam edilmesi durumu da bu çok eşli evliliklerin önüne geçmektedir. Devletin yaptığı en önemli girişimlerden biridir bu istihdam kavramı. TÜİK’in 2018 verilerine göre kadın işgücünün yalnızca yüzde 34’ü çalışmaktadır. Bu durumu arttırmanın en büyük faydalarından biri de bu çok eşlilik gibi toplumsal sorunların azaltılmasına yarayacaktır.

Aile sorunlarının çözülmesinde bir diğer sosyal hizmet müdahalesi olan Aile Danışma Merkezleri ailelere hizmet vermektedir. Ancak bu merkezlerin daha çok yaygınlaşması, çalışma alanlarının genişletilmesi ve daha etkin bir şekilde çalışması sağlanmalıdır. Şuan da Aile danışma ya da aile hizmet merkezlerinin genelde ilgilendiği alanlar şunlardır: Anne - baba ilişki ve iletişim problemleri, Anne - baba ile çocuk ilişkileri, Çatışmalar, Boşanma süreçleri, Flört ve aldatma problemleri.

Fakat bu alanlar yeterli değildir. Çalışmamızın konusu olan çok eşli evlilikler gibi daha birçok alana inmesi gereken danışma merkezleri yine de diğer alanlarda

hissedilir etkiler göstermektedir. Danışma merkezlerinin yanı sıra kurulması gereken uygulama merkezleri bu tür sorunların pratikte çözümlenebilmesi için çok büyük öneme sahip olacaktır. Aile danışma merkezlerinin ve aile sorunlarının çözülmesi için kurulması gereken uygulama merkezlerinin koordineli bir şekilde çalışması en büyük sorunların bile çözülmesinde etkili olacaktır.

3.GEREÇ VE YÖNTEM

Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada katılımcılarla yüz yüze görüşme (mülakat) gerçekleştirilmiştir. Araştırmalarda yaygın kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme ya da mülakat; önceden hazırlanmış soruları sorduğu ve karşısındaki kişinin sorulara yanıtlar verdiği amaçlı bir söyleşidir (Kuş, 2003: s.50). Görüşmenin diğer bir tanımı ise, önceden belirlenmiş ve ciddi bir hedefe yönelik yapılan, karşısındaki soru sorma yöntemiyle yanıtlar alan etkileşime dayalı bir iletişim sürecidir. Tanımda geçen belirtilen süreç, bu karşılıklı yapılacak iletişimin süreğen ve dinamik yapısını ifade eder. Bu dinamik yapı, karşılıklı bir etkileşime dayalı bir bağ kurmayı gerektirir. Görüşme sürecinin planlı ve amaçlı olması özelliği ise görüşme tekniğini, bir sohbet olmaktan farklı kılar ve onu hedeflere yönelik planlanmış bir veri toplama çabası yapar. Görüşmede kullanılan soru ve cevap yöntemi de veri toplarken bir ilişkiyi kurma ve veriye ulaşma yolu olarak nitelendirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s:119-120). Bu çalışmada çok eşliliğin bireyler üzerindeki sağlık, eğitim, sosyo-ekonomik, psikolojik yönlerinin araştırılması ve bireylerin çok eşliliği tercih etmelerindeki nedenleri bulmak için nitel araştırma yöntemlerinden ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır.

3.3.1.Araştırma Bölgesinin Seçimi

Erzurum/Hınıs bölgesinde toplumsal yapının etkisi ile çok eşliliğe sıkça rastlanmaktadır. Yapılan çalışmada bu bölgede erkeklerin çok eşlilik yapması yaygın olarak gözlemlendiğinden bu bölge tercih edilmiştir.

3.3.2.Örneklem Tekniği ve Örneklem Seçimi

Toplumda içselleştirilen ve bir sorun olarak görülmeyen çok eşlilik olgusu ailelerde çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmayı Erzurum/Hınıs yöresinde kartopu yöntemiyle 6 adres belirlenip toplamda örnekleme giren 6 erkek ve bu erkeklerin her birinin iki eşi olan yani 12 kadınla toplam 18 kişi ile çokeşlilik üzerine görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda rahat iletişime geçilebilen, engel durumu teşkil etmeyen ve kendini rahat ifade eden gönüllü kişiler tespit edilmiştir.

3.3.3. Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada Çok eşliliği çeşitli makalelerden, hazırlanan raporlardan, internette uzmanlardan alınan bilgilerden ve kütüphanede tarama yoluyla konu ile ilgili yapılan literatür taramasından ulaşılmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği ile bölgenin norm ve değerlerine uygun bir şekilde araştırılma gerçekleştirilmiştir.

Görüşme ya da mülakat, görüşme cetveli ve görüşme anahtarı çerçevesinde yapılan karşılıklı bir konuşmadır. Daha önce hazırlanmış soruların görüşmeci tarafından kayıt edilmesi işlemidir. Bu teknikte bilgi toplanacak kişilerle yüz yüze ilişki söz konusudur (Gökçe, 2012, s:87). Ayrıca konu ile ilgili yetkili birimlerce hazırlanmış olan belgeler ve makalelerden yararlanılmıştır. Örnekleme giren 18 kişiye yönelik erkek katılımcılara ve kadın katılımcılara ayrı ayrı soru kağıdı kullanılarak toplam 40 soru hazırlanmıştır.

3.3.3.1. Görüşme Formunun Hazırlanması

Çok eşlilik üzerine, erkek katılımcılara, ilk eşe ve ikinci eşe ayrı ayrı yöneltilecek sorular hazırlanmıştır. Sorularda ilk olarak bireylerin kişisel, ikinci bölümde çok eşliliğin nedenleri üzerine bilgileri yer almaktadır.

3.3.3.2. Görüşme Formalarının Uygulanması

Yapılan yüz yüze görüşmede 1. , 2. , 3. , 4. , 5. ve 6. Görüşmeciler ailenin erkek katılımcıları ve iki eşleriyle olan görüşmeleri belirtilmiştir. Görüşmede istenilen zaman süresince ve görüşmecilerin hassasiyetlerine uygun sorular hazırlanarak soru sorulmuştur.

3.3.3.3. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Çalışma Erzurum'un Hınıs Bölgesi'nde yaşayan 6 Erkek ve 12 Kadın ile toplam 18 kişi esas alınarak; çok eşlilik durumu araştırılmış ve çeşitli bulgular elde edilmiştir. Katılımcılara çok eşlilikten memnun olup olmama ekseninde sorular sorulmuş ve verilen yanıtlar çerçevesinde din, maddiyat, güç profili, ailelerin desteklemesi, eşlerin ölmesi (erkekler açısından) durumlarının çok eşliliğe yol açtığı bulguları elde edilmiştir.

4.BULGULAR

Bu bölümde erkek ve kadın katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen veriler yer verilmektedir.

4.1. Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Bu bölümde erkek ve kadın katılımcıların kişisel bilgilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Çok eşliliği daha iyi anlamamızı sağlamak ve çok eşliliğin genel tipolojisini çıkartma adına sosyo-demografik bilgiler önem arz etmektedir. Bu bilgiler ışığında çok eşlilik olayının gerçekleştiği aile tipleri hakkında ortak ve ayırt edici özellikler aktarılmaya çalışılmıştır.

4.1.1. Erkek Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Yaptığımız 6 kişi ile görüşmeler sonucunda verilen bilgiler incelendiğinde görüşme yapılan erkeklerin şuan ki yaş aralığına baktığımızda 35-40 yaş arası 1, 40-45 yaş arası 1, 45-50 yaş arası 2, 55-60 yaş arası 2 erkeğin olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların doğum yerlerinin köy olduğu ve kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde ana dillerinin Kürtçe olduğu tespit edilmiştir.

Erkek katılımcılardan 4' ü ilkokul, 1'i ortaokul, 1'i lise mezunu olduğu görülmüştür. Üniversite mezunu erkek katılımcılara rastlanılmamıştır. Yapılan çalışmada ailelerden edinilen bilgiler ve gözlemlerde ekonomik durumlarının 4'ü iyi, 2' sinin orta olduğu öğrenilmiştir. Erkek katılımcıların tümünün evlenmeden önce geniş aile tipinde oldukları tespit edilmiştir.

4.1.2. Kadın Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Yapılan görüşmelerde kadın katılımcılara yönelik sosyo- demografik bilgiler aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1: Kadın Katılımcıların Yaş Dağılımı

	İlk Eş	İkinci Eş
30-35	-	2
35-40	1	1
40-45	2	2
45-50	1	1
55-60	2	-
Toplam	6	6

İlk eşlerde olanların 35-40 yaş arası 1, 40-45 yaş arası 2, 45-50 yaş arası 1, 55-60 yaş arası 2 kişi tespit edilmiştir. İkinci eşlerden 30-35 yaş aralığında 2, 35-40 yaş aralığında 1, 40-45 yaş aralığında 2, 45-50 yaş aralığında 1 kişi tespit edilmiştir.

Tablo 2: Kadın Katılımcıların Doğum Yerleri

	İlk Eş	İkinci Eş
Merkez	-	3
Köy	6	3
Katılımcı Sayısı	6	6

İlk eş olanların hepsi köyde doğmuştur. İkinci eşlerden 3, ü merkez 3' ü de köyde doğmaktadır.

Tablo 3: Kadın Katılımcıların Ana Dili

	İlk Eş	İkinci Eş
Türkçe	-	2
Kürtçe	6	4
Katılımcı Sayısı	6	6

Kadın katılımcılar içerisinde ilk eş olanlardan 6 'sının da ana dillerinin Kürtçe olduğu, ikinci eşlerin ise 2' si Türkçe 4' ü Kürtçe olduğu belirtilmiştir.

Tablo 4: Kadın Katılımcıların Eğitim Durumu

	İlk Eş	İkinci Eş
İlkokul	6	3
Ortaokul	-	2
Lise	-	1
Üniversite	-	-
Katılımcı Sayısı	6	6

İlk eşlerin 6' sı ilkokul mezunudur. İkinci eşlerden 3'ü ilkokul, 2' si ortaokul, 1 kişi ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5: Kadın Katılımcıların Evlenmeden Önceki Aile Yapısı

	İlk Eş	İkinci Eş
Çekirdek Aile	-	1
Geniş Aile	6	5
Katılımcı Sayısı	6	6

Kadın katılımcıların ilk eşlerden 6' sı evlilik öncesinde geniş aile tipinde olduğunu ifade etmiştir. İkinci eşlerden 1' i çekirdek, 5' i geniş aile olduğunu belirtmiştir.

4.2. Erkek Katılımcılara İlişkin Bulgular

Erkek katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular aşağıda belirtilmiştir. Elde ettiğimiz bu bulgular sonucunda, çok eşliliğe yönelmiş erkeklerin sosyal konumları ve çok eşlilik gerekçeleri ortaya çıkarılmak istenmiştir.

4.2.1. Erkek Katılımcıların Birden Fazla Evlilik Yapma Nedenlerine İlişkin Bulgular

Yapılan görüşmelerde erkek katılımcıların eşlerinin hasta olması, yanlarına yakışmadığını düşünmeleri ya da erkek çocuklarının olmaması gibi sebepleri öne sürerek ikinci evliliklerini yaptıkları ve yaşadıkları kültürlerin etkisi altında oldukları görülmektedir. Bu düşüncelerinde erkeğin baskın olarak aile içerisinde söz sahibi olmasından dolayı kadın aile içerisinde söz hakkı alamamakta ve evlilik ile ilgili görüş ve düşüncelerini paylaşmaktan çekindikleri yapılan görüşmeler sonucunda gözlemlenmiştir. Aşağıda erkek katılımcıların birden fazla evlilik yapma nedenlerine ilişkin bulgular birinci ağızdan aktarılmaya çalışılmış ve bu bulgular yorumlanmıştır.

“Köyde yaşıyorduk. Geniş bir aile içerisinde yaşıyorduk. Hayvanlarımız ve tarlalarımız vardı ve eşim ciddi anlamda rahatsızdı bizlere yetişemiyordu hayvanlara bakamıyordu. Köyde bilindik bir aileydik. Çoğu zaman misafirlerimiz oluyordu. Eşimde rahatsız olduğu için bunlarla ilgilenemiyordu. Ayrıca 5 tane çocuğumuz vardı. Onlarında ihtiyacını karşılayamayacak durumdaydı. Bu yüzden ikinci evliliğimi yapmak zorunda kaldım.” (1.Görüşmeci, Yaş:57)

“Eşimle küçük yaşta evlenmiştik. O zamanlar maddi durumumuz iyi olmadığından fazla bir şeyimiz yoktu. Eşim hamile kalıyordu ama çocuklarımız öliyordu. Daha sonra hamile kaldı üst üste. Bizim de ekonomik durumumuz iyiye gitmeye başladı. Kardeşimle beraber ortak bir işe girdik. İşimizi büyüttüğümüzde il dışında iş kurduk. Sürekli gidiyordum orada ikinci eşimle tanıştım ve severek evlendim”. (2.Görüşmeci, 43)

“İlk eşimden erkek çocuğum olmuyordu. Eşim 4 doğum yaptı dördü de kız çocuğuydu. Buralarda erkek çocuğunun yeri önemlidir bilirsiniz. Ailemin etkisiyle de erkek çocuğum olsun diye ikinci evliliğimi yaptım.” (3.Görüşmeci, 56)

“İşim gereği sürekli toplantılarda ve başka şehirlerde olmam gerekiyordu. İlk eşim ev hanımı bu yüzden fazla kendine bakmıyordu ve beni taşıyamadığını düşünerek ikinci evliliğimi yaptım. İkinci eşimin eğitim durumu

var ve çalışan bir kadın. Beni taşıyabiliyor. Çeşitli toplantılar oluyordu ve bunlar çoğu zaman evde de olabiliyordu eşim geleneksel bir kadındı gelen misafirlerimi olması gerektiği gibi karşılayamıyordu, beni çoğu zaman mahcup ettiğini düşünüyordum. Tüm bu etkenlerden dolayı ikinci evliliğimi yaptım.” (4.Görüşmeci, 47)

“İlk eşimle çok küçük yaşta evlendik çocuktuk ikimizde. Büyüdükçe eşimin bana uygun olmadığını anladım. Belli bir vakitten sonra ona karşı bir şey hissetmemeye başladım. Birkaç kez boşanmak istedim ama ağabeylerim buna engel oldular. Ayıptır olmaz bizde bunlar diyerek engel oldular. Sürekli problem yaşamaya başladık. Sonra ikinci eşimle tanıştım. Durumu ona da izah ettim. İkinci eşimde beni sevdiği için durumu anlayışlı karşıladı ve kabul etti ve ikinci evliliğimi yaptım.” (5.Görüşmeci, 37)

“Benim ilk evliliğim görücü usulüydü. Askerdeyken görmeden nişanlamışlar. Teskeremi aldıktan sonra düğünüm oldu ve eşimi gördüm ve 2 çocuktan sonra köyde 2.eşimi gördüm. Tüm baskılara rağmen severek evlendim.” (6.Görüşmeci, 49)

Erkek katılımcıların ikinci evliliklerini yapmaları nedenine yönelik sorduğumuz soru neticesinde kendilerinden birebir aktardığımız cevaplara bakacak olursak; bu durumun genel bir nedeninin olmadığı görülmektedir. Katılımcılardan ikisi eşlerinin yanlarına yakışmadığını, ikisi çocuklarının olmayışı ya da erkek çocuklarının olmamasını, birinin isteği doğrultusunda evlendirilmediği, bir diğerrinin de eşinin ev işlerine yetişemediğini söyledikleri görülmektedir. Aslında bu cevaplarda göze çarpan en önemli soru, neden katılımcıların tümü ikinci evliliklerini meşru bir temele dayandırma çabasına girmektedirler sorusudur? Kendilerine karşı yapılan olumsuz eleştiriler mi onları bu çabaya itmektir. Yoksa bu durumu kendileri de mi olumsuz karşılamaktalar? Bunu kesin olarak öğrenebilmek mümkün değildir en azından yaptığımız çalışma kapsamına göre.

4.2.2. Erkek Katılımcıların Evliliklerinde Dinin Etkisine İlişkin Bulgular

Dinin çok eşlilik üzerinde etkili olup olmadığı araştırılması amacıyla katılımcılardan alınan cevaplar sonucunda yapılan içerik analizi sonucuna göre katılımcıların birçoğunun çok eşlilik üzerinde dinin etkisi olduğunu düşünmektedir. Genel itibariyle yakınları ve çevrelerindeki din adamlarının ve dindar olan ailelerin çok eşli evlilikleri tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu tür evlilikler yapan kişiler için din olgusunun ne denli önemli olduğu

onların dini ne kadar önemstedikleri ve yaşamlarında dinin önemli olduğunu yapılan gözlemler ve görüşmeler sonucunda gözlemlenmiştir. Aşağıda erkek katılımcıların evliliklerinde dinin etkilerine ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Ben dindar bir ailede yetişmiş bir insanım. Babam yaşadığımız yerin önde gelen imamlarından. Çocukluğumdan bu yana dinle iç içe büyüdüm. İlk eşim rahatsızdı. Çocuklarıma ve bana yeterli değildi. Bizim ihtiyaçlarımızı karşılayamıyordu. Hem ilk eşim hem de çocuklar ve kendim için bu evliliği yapmam gerekiyordu. Dinimiz de zaten çok eşliliğe karşı değil. Eğer karşı olsaydı kesinlikle ikinci evliliğimi yapmazdım.” (1.Görüşmeci, 57)

“Evlenmezdim. Biz muhafazakâr toplumda yaşadığımızdan dinin müsaade etmediği evliliğe onay vermem.” (2.Görüşmeci, 43)

“Din çok eşliliğe izin vermeseydi evlenmezdim. Ben iki kez Hacca gittim. Çocukluğumdan beri namazlarımı kılar, orucumu tutarım. Günah işlememeye çalışırım. İçki içmem, eğer dinen çok evlilik yasak olsaydı evlenmezdim. Eşlerimden başka kadınlara da bakmam.” (3.Görüşmeci, 56)

“Benim ailem çok dindar bir aileydi, babamda öyleydi. Bize dini eğitimi verdiler. Hayatımı dine göre yaşamaya çalışıyorum. Din bu tür evliliğe izin vermeseydi evlenmezdim. Ben dindar biriyim. Dinen böyle bir şey yasaklansa evlenmem.” (4.Görüşmeci, 47)

“Belli bir yaşa kadar ibadetlerimi yapardım. Daha sonra bunun ailemin zoruyla olduğunu fark ettim. Evliliğim bile ailemin kararıydı. Çok küçük yaşta evlendiğimden sanki evcilik oynuyorduk. Zamanla eşimin benim için doğru olmadığını fark ettim. Birkaç kez boşanmaya kalktım ama izin vermediler çünkü eşim akrabamızdı. Çok dindar bir ailem var. Çevremde öyleydi. Yıllar geçtikçe din benim için anlamını yitirdi. Din böyle bir şeye izin vermese de evlenirdim. Evliliğimden dolayı çevremden ve ailemden çeşitli baskı gördüm. Geçmişte sıkıntı yaşasam da şimdi eşimle çok mutlu hissediyorum.” (5.Görüşmeci, 37)

“Evlenirdim. Çünkü bazen töre ve istekler dine baskın gelebiliyor.” (6.Görüşmeci, 49)

Katılımcılardan 4’ü dinin izin vermemesi durumunda evlenmeyeceklerini 2’sinin de din izin vermese bile evleneceklerini söylediği görülmüştür. Yapılan çalışmada katılımcıların çoğu bu durumu savunduğu ancak dinin etkisi olmadığı anlaşılmaktadır.

4.2.3. Erkek Katılımcıların Erkek Çocuğu Olmamasına İlişkin Yapılan Çok Eşlilik Üzerine Bulgular

Erkek katılımcıların aileleri üzerinde erkek çocukların büyük etkisi olduğu, erkek çocukları bir miras, güç, soyun devamı olarak gördükleri için erkek çocuğunun olmaması yaşadıkları toplumda ayıp sayılmasından ve bu sorunu aşamadıklarında ikinci evlilikte çözüm aramaktadırlar. Aşağıda erkek katılımcıların erkek çocuğu olmamasına ilişkin sorduğumuz soru neticesinde verdikleri cevaplar ve elde ettiğimiz bulgular aktarılmaya çalışılmıştır.

“Evet evlenmelidir. Erkek çocuğu yaşadığımız toplumda önemlidir. Soyun devamlılığı demektir bizde. Sonuçta erkek çocuğu soyadını taşıyacak ve bunu sürdürecektir. Bizim toplumumuzda erkek çocuğu olmayanlar üzerinde çok ciddi baskı söz konusudur. Toplumdan dışlanacak derecede tavırlara karşılaşabiliyorsunuz. Bu yüzden erkek çocuğu için içinki bir evlilik yapılması gerekir.” (1.Görüşmeci, 57)

“Erkek çocuk önemlidir. Eğer olmuyorsa ikinci eşle evlenmelidir. Çünkü erkek çocuk soyumuzun ve benim geleceğim demektir. İşimi ve ailemi erkek çocuğuma emanet edebilirim.” (2.Görüşmeci, 43)

“İnsanın hem kız hem de erkek çocuğu olmalıdır. İkisinin de yeri farklıdır. Kız çocukları çok tatlıdır ama erkek çocukları soyumuzun devamıdır. Kızlar yaşları gelince evlenir giderler, başkasının kızı olur ama erkek çocuğu anne babasına bakar. Bundan dolayı erkek çocuk şarttır. Yaşlanınca yada bana bir şey olursa aileme bakan biri olmalı. Eğer erkek çocuk olmuyorsa evlenmelidir.” (3.Görüşmeci, 56)

“Eğer erkek çocuk olmuyorsa tabi ki evlenmeli. Çünkü erkek çocuğu soyum için önemlidir. Hem bir ailede erkek çocuğu güvence demektir. Başta erkek olmayınca toplumda tepkide görülür. Bu yüzden ikinci evlilik gereklidir.” (4.Görüşmeci, 47)

“Çocuk aile için gerçekten önemlidir. Kız ya da erkek olması fark etmez ama buralarda bunlara çok önem verirler.” (5.Görüşmeci, 37)

“Uygundur. Çünkü erkek önemlidir yine töre ve baskı denilen şey sizi mecbur bırakıyor. Bizim toplumda erkek çocuk önemlidir.” (6.Görüşmeci, 49)

Erkek katılımcıların neredeyse tamamı erkek çocuğun önemli olduğunu ve erkek çocuğun olmayışının ikinci evliliğe gerekçe olduğunu söylemişlerdir. Erkek çocuğun önemi

neredeysi insanlık tarihi kadar eskidir. Özellikle toplumumuzda bu önem aşırı bir şekilde görülmektedir. Erkeğin soyun devamlılığını sağladığı düşüncesi bu önemin temel dayanağıdır. Yakın bir geçmişe kadar kadına mirastan pay bile verilmemekteydi. Erkek çocuğa atfedilen bu önemin var oluşu ikinci evliliğe gidilmesindeki en önemli etken olduğu görülmektedir.

4.2.4. Erkek Katılımcıların Eşlerle Aynı Evde Kalma Durumlarına İlişkin Bulgular

Eşlerin aynı evde kalma durumları konusunda erkeklerin ilk başta çocukların küçük olmasından dolayı aynı evde kaldıkları, daha sonra çocukların büyümesiyle ortaya çıkan bazı sıkıntıların ve eşler arası anlaşmazlıklardan dolayı evlerini ayırdıklarını görülmektedir. Bundan dolayıdır ki maddi durumlarının rahatlığı ile evleri ayırdığı görülmektedir. Aşağıda erkek katılımcıların eşlerle aynı evde kalma durumlarına ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Uzun yıllar aynı evde kaldık. İkinci eşimle evlendiğim zaman çocuklarım küçüklerdi. O zaman annem ve babam da bizimle birlikte yaşıyorlardı. İkinci eşimden de çocuklarım olunca ev çok kalabalıklaştı. Çocuklarım büyüyüp evlilik çağına geldikleri zaman evleri ayırdım. Çünkü ev içerisinde ister istemez bir takım sıkıntılar yaşıyordu.” (1.Görüşmeci, 57)

“Aynı evde kalıyorlar. Bu tür evlilikler bunu gerektirdiğini düşündüğümden evleri ayırmadım. Birde sürekli il dışına çıkıyorum çocuklarım ve eşim yalnız kalmamalı. Fakat ikisi de durumu zor kabullendikleri için bazen sıkıntı çıkabiliyor. İlerleyen zamanlarda ne olur bilemem.” (2.Görüşmeci, 43)

“Eşlerim aynı evde kalmıyorlar. İlk zamanlar aynı evde kalıyorduk bu durum bazı sıkıntılara sebep oldu bu yüzden evleri ayırmak zorunda kaldım. Şimdi bir apartmanda altlı-üstlü olarak kalıyorlar. Böylesinin daha iyi olduğunu düşünüyorum.” (3.Görüşmeci, 56)

“Hayır, evler ayrı. İlk eşim geleneksel Kürt kadını, ikinci eşim ise lise mezunu çalışan bir kadın. Aynı evde kalamazlardı. Çünkü kültürleri ve yaşayış biçimleri çok farklı. İşim gereği çok çalışıyorum ev kalabalık oluyor bu yüzden iki eşimin aynı evde olması doğru olmazdı.” (4.Görüşmeci, 47)

“Hayır, aynı evde kalmıyorlar. Eşimle zaten birtakım şeyler bitmişti. Sürekli tartışıyorduk. Ev içinde problem yaşıyorduk. İkinci eşimle aynı evde kalsalardı problemler daha da büyürdü. Zaten çocuklarda karşı çıkarlardı. İlk

eşim çocuklarla birlikte aynı evde kalıyor. Bende ikinci eşimle ayrı evde kalıyorum.”(5.Görüşmeci, 37)

“Aynı evde iki ayrı odada kalıyorlar. Ben bu otoriteyi kurdum evdeki çocuklar için iki ayrı ev oluşmaması ve çocukların birbirleriyle bütünleşmesi için evleri ayırmadım.” (6.Görüşmeci, 49)

İki evlilik yapan katılımcılarımızla yaptığımız görüşmede ele aldığımız bir diğer konu ise eşlerin aynı evde kalıp kalmadıklarına ilişkin konuydu. Ancak bazı nedenler bu duruma katlanılmaya itmektedir eşleri. Çocukların yaşlarının küçük olması bunun en önemli nedenlerindedir. Ancak zamanla çocukların büyümesiyle eşlerin ayrı evlere geçmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Bu durum bir takım sorun ve ayrışmalara neden olsa da yaşanmaktadır.

4.2.5. Erkek Katılımcıların İlk Eşlerinin Görüşlerini Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Erkek katılımcıların ilk eşlerinin görüşleri konusunda verdiği cevaplarda çoğunun ilk eşinin izni olmadan ve çoğu ailelerin bu durumlarda görülmesi üzerine rahat davrandıklarını gözlemlemekteyiz. Aşağıda erkek katılımcıların ilk eşlerinin görüşlerini alma durumlarına ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Hiçbir şekilde ilk eşime sormadım. Ama biliyordu evleneceğimi. Anlamıştı. Daha önce de söylediğim gibi hastaydı ve bize yeterli olamıyordu. Bu yüzden zaten ikinci evliliğimi yaptım. Yoksa eşimle aramda bir sorun yoktu. İyi geçiniyorduk benim yaptığım keyfi bir evlilik değildi. Şartlar ikinci evliliği yapmama zorlamıştı.” (1.Görüşmeci, 57)

“Sorup sormamam bir şey ifade etmiyordu çünkü ilk başta haberi yoktu severek ve isteyerek yaptığım evlilikti.” (2.Görüşmeci, 43)

“İlk eşimin görüşünü almadım. Buna gerek duymadım. Anne ve babamın görüşünü aldım. Onlar onay verince ikinci evliliğimi yaptım. Birtakım sebepler vardı ikinci evliliğimi yapmam için erkek çocuğum olmuyordu. Çevremden bu sebepten dolayı tepki alıyordum. Hem bende çok istiyordum erkek çocuğum olsun. İlk eşim bunların farkındaydı. 4 doğum yaptı hepsi de kız çocuğuydu. O yüzden ikinci evliliğimi yaptığımda ilk eşime sormadım. Beni anlayacağını düşündüm. Sonuçta ikimiz de aynı yerde yaşıyoruz.” (3. Görüşmeci, 56)

“Hayır almadım. Ben o zamanlar işimden dolayı sürekli Ankara'ya gidiyordum. Sürekli gittiğim banka da tanışmıştım ikinci eşimle. Daha sonra sık sık görüşmeye başladık. Bu görüşmelerden sonra evlenmeye karar verdik. İlk eşime de evlendikten sonra açıkladım her şeyi. Yani ilk eşime sorma gereği duymadım.” (4.Görüşmeci, 47)

“İlk eşimle ciddi problemler yaşıyorduk. Sürekli tartışıyorduk. Ben boşanmak istiyordum. İlk eşim akrabam olduğu için ailem karşı çıktı bana ilk eşimde boşanmak istemiyordu. Ama ben mutsuzdum. İkinci eşimle tanıştım ve ona aşık oldum. Etrafımdakilerden çok tepki aldım. Ama ben ikinci eşimle çok mutluyum. Tepkileri fazla umursamadım ve ikinci eşimle evlendim.” (5.Görüşmeci, 37)

“Hayır, sormadım çünkü ilk eşimle görücü usulüydü severek bir şeyler yaşamadım kendimde bunun eksikliğini görüyordum bu yüzden ikinci eşime âşık olunca sorma gereği duymadım. Sorsam da yine kendi bildiğimi yapacaktım.” (6.Görüşmeci, 49)

Erkek katılımcıların ikinci evliliğini yaparken eşlerinin onayını alıp almadıklarına ilişkin sorumuzda gördüğümüz gibi tüm katılımcılar eşine sorma gereği bile duymadıklarına ifade etmişlerdir. İlk eşlerin çoğu eşlerinin ikinci evliğı olduktan sonra bu durumu öğrendikleri gözlemlenmiştir. Ancak görünen o ki ilk eşin rızasından ziyade erkeğin otorite olarak gördüğü aile ya da çevre etmenleri çok daha ağır basmaktadır.

4.2.6. Erkek Katılımcıların Aile Ortamlarının Memnun Olma Durumlarına İlişkin Bulgular

Erkek katılımcıların şu anki yaşamlarından memnun oldukları ve aile içerisindeki bütün bireylerin oluşan bu duruma uyum sağladıkları ve hayatlarından son derece memnun oldukları gözlemlenmiştir. Aşağıda erkek katılımcıların aile ortamlarından memnun olma durumlarına ilişkin bulgular elde etmek adına sorduğumuz soruya verdikleri cevaplar aktarılmaya çalışılmıştır.

“Evet, çok memnunum. 5 çocuğum evli. Hepsinin sağlık ve maddi durumları iyi. Diğer çocuklarımda okuyorlar. Çocuklarımda hepsinin birbirleriyle arası çok iyi. Eşlerim de hem bana hem de birbirlerine karşı saygılı davranıyorlar. Maddi durumum iyi olduğundan hem çocuklarıma hem de eşlerime iyi imkânlar sağlayabiliyorum. Bu açıdan gerçekten mutluyum. Çok

şükür hiçbir problem yaşamıyoruz. Mutlu bir şekilde yaşıyoruz.” (1.Görüşmeci, 57)

“Fazla değil. Çünkü ilk eşim ve çocuklarım kabullenemedi bu yüzden bazen evde huzursuzluk çıkabiliyor.” (2.Görüşmeci, 43)

“Aile ortamından memnunum fakat iki eşim ve onlardan toplam 8 çocuğum olduğu için maddi açıdan biraz sıkıntı yaşıyorum. Onlara iyi imkanlar vermeye çalışıyorum. Bu devirde 8 çocuk büyütmek kolay değil. Artık yavaş yavaş yorulduğumu hissediyorum. Yaşımdan dolayı masraflarına ve isteklerine yetişemiyorum ama onlara karşı herhangi bir ayrımcılıkta bulunmadım. Aile ortamından memnunum fakat biraz maddi açıdan sıkıntı yaşıyorum o kadar.” (3.Görüşmeci, 56)

“Evet memnunum. İlk başta baya sıkıntı çıktı ama şu an geride kaldı onlar. Şimdi her şey yolunda. Eşlerimde duruma alıştı.” (4.Görüşmeci, 47)

“Çok memnun değilim. Sevdiğim insanla birlikteyim fakat çocuklarım ikinci evliliğime karşı oldukları için bana karşı tavırlılar. Bundan dolayı onlarla çok vakit geçiremiyorum. Bu durum beni üzüyor açıkçası.” (5.Görüşmeci, 37)

“Memnunum. Çünkü eşlerimde, çocuklarımda anlaşıyor. Onlara karşı eşit olduğumu düşünüyorum Çünkü eşime ne alıyorsam ona da alıyorum veya çocuklarıma. Çocuklarım çok eşliliği çokta garipsemiyorlar çünkü bu toplumda doğdukları için ve babalarına saygı gereği bunun normal olduğunu düşündükleri ve benimsedikleri için herhangi bir problem yaratmadığından memnunum.” (6.Görüşmeci, 49)

İkinci evlilikten sonra iki eş ya da çocuklar arasında duruma alışma sürecinin başladığı görülmektedir. Fakat bu demek değildir ki buna razı geliniyor. Zaman yine insana karşı en büyük gücünü kullanmakta: Alışmak.

4.3. İlk Eşlere İlişkin Bulgular

Kadın Katılımcılardan ilk eşlerle yapılan görüşmeler sonucu bulgular aşağıda belirtilmiştir.

4.3.1.İlk Eşlere Göre Bir Erkeğin Birden Fazla Kadınla Evlenmesine İlişkin Bulgular

İlk eşlerle yapılan görüşmelerde bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmelerinde

ailelerin, hayat standartlarının ve yaşadıkları bölgenin etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Kadınların çoğunun görücü usulü evlendikleri, ekonomik güçlerinin olmaması, bu durum karşısında herhangi bir şey yapamadıklarını ve boşanamadıklarını gözlemlemekteyiz. İlk eşler bu durumu kabullenmiş fakat hiç biri eşlerinin ikinci bir eşle evlenmelerini istememektedirler. Aşağıda ilk eşlerin bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesine ilişkin sorulan soru üzerine elde edilen bulgular aktarılmaya çalışılmıştır.

“Hayır değildir. Köyde yaşıyorduk. Köyün önemli ailelerindendi eşimin ailesi ve sürekli evde misafir oluyordu. Köyde geçen davalarda sürekli bizim evde toplanılırdı. Ben çok rahatsızdım o zamanlar iş falan yapamıyordum. Ağır işlerimiz vardı; tarlalarımız hayvanlarımız vardı ve ben bunlarla ilgilenemiyordum. Çocuklarım vardı ve arka arkaya oldu hepsi. Bakıma muhtaç durumdaydılar çünkü daha çok küçüklerdi. Eşimin ailesi sürekli ikinci evliliği yapması için baskı yapıyorlardı bunu görüyordum ama elimden bir şey gelmiyordu. Boşanamazdım da. Mecburen boyun eğiyordum çünkü çocuklarım küçüktü ve ben hastaydım. Fakat tüm bunlara rağmen eşimin evlenmesi gerekli değildi. Bunlar onu evlenmesi için haklı yapmazdı.” (1.Görüşmeci, 53)

“Eşim akrabamızdı. Çok küçük yaşta evlendik. Maddi durumumuz çok iyi değildi. Eşim sürekli başka şehirlere gidiyordu. Çok küçük yaşta evlendiğim için çocuklarım olup ölüyorlardı karnımda. Sonra köyden çıkıp merkeze geldik. Eşim ailesiyle yeni işlerle uğraştılar. Daha sonra üst üste hamile kaldım iki kız çocuğum ve erkek çocuğum oldu. Eşim beni ve çocuklarımı çok seviyordu ilgileniyordu. Eşim artık il dışına çıkmaya başlamıştı. Dördüncü çocuğuma hamileydim. Eşim başka bir ilde iş yeri açtı ve orada çalışan biriyle birlikte olmaya başlamışlar. Ben hamileydim o sıralar. Herkes durumu saklıyordu benden eşim ikinci evliliğini yaptıktan sonra öğrendim. Çocuklarım çok küçüktü. Eşimin böyle bir evlilik yapması gerek yoktu. Ve ben eşimi çok seviyordum. Çocuklarımı da bırakıp gidemedim.” (2.Görüşmeci, 42)

“Evlendiğimde 16-17 yaşındaydım. Eşimle aynı köydeydik görücü usulü evlenmiştik. Evlilik kararlarını o zamanlar biz veremiyorduk ailemiz ne derse o oluyordu. Evlendikten sonra dört çocuğum oldu ve dördü de kızdı. Bu yüzden eşim ikinci evliliğini yaptı. Bu evliliği yapmasında aile ve akrabalarının büyük etkisi vardı. Buralarda erkek çocuğunun yeri çok farklı ve önemlidir. Benimde kız çocuğunun olması eşimin ikinci evliliğini yapmasında kendisini haklı olmasına sebep olmuştu. Fakat eşimin ikinci evliliğini yaptıktan sonra yeniden hamile

kaldım ve çocuğum erkekti. Yani eşimin ikinci evliliği yapmasına gerek yoktu. Bu durum doğru değil. Ancak şu durumda olabilir hiç çocuğu olmuyorsa ve ilk eşini seviyor ve boşanmak istemiyorsa olabilir. Tüm bunları yaşadım eşim ikinci evliliği yaptı ve her şeyi çekmek zorundaydım.” (3.Görüşmeci, 53)

“Gerekli değildir. Çünkü ben onun eşiyim ve onun tüm isteklerini yerine getirebilirdim ama eşim farklı davranıyordu kendisi çalışan biriydi. Beni yanında götürmezdi hiçbir yere evde kalırdım eğer sevseydi gerçekten bunu yapmazdı diye düşünüyorum.”(4.Görüşmeci, 42)

“Eşim uzaktan akrabamdı. Çok küçük yaşta evlendik. Çocuklarımız vardı. Eşimle aramızdaki problemler artıyordu. Ben dindar bir kadını fakat eşim tam tersi. Kayınvalidem ve kayınbabam bizimle birlikte yaşıyorlardı. Onlara gereken ilgiyi ve hizmeti yapıyordum. Aynı şekilde çocuklarıma ve eşime karşıda öyleydim fakat eşim için tüm bunlar önemsizdi. Eşim memnun değildi ve giderek huzur kalmamıştı ailemizde. Eşim başka bir kadınla tanışıp evlendi. Ama tüm bunlar ikinci evliliği gerektirmiyor.” (5.Görüşmeci, 35)

“Ne olursa olsun gerekli değildir. İlki hayattayken ikinci evliliği gerektirmez. Çünkü bir eşin hastalığı veya sıkıntısı yoksa diğeriyle evlenmesi doğru değil.” (6.Görüşmeci, 45)

Erkek katılımcıların ardından ilk eşlerle yaptığımız görüşmede sorduğumuz ilk soru erkeğin ikinci bir evlilik yapmasının doğru olup olmadığı sorusu oldu. Katılımcılardan tümü eşlerinin ikinci evliliği yapmasının doğru ve gerekli olmadığı kanısındaydı. İlk eşlerin tümü eşlerine karşı hiçbir eksikliklerinin olmadığını savunmuşlardır. Ancak buna rağmen eşlerinin kendi duygularına göre hareket ederek evlendikleri dile getirilmiştir.

4.3.2. Eşlerinin Kendilerine Adil Olduklarına İlişkin Bulgular

İlk eşlerin en çok şikayet ettikleri, eşlerinin sürekli ikinci eşleriyle vakit geçirmeleri ve onlara adil davranmadıklarını düşünmektedirler. İlk eşleriyle maddi anlamda yardım ettikleri ikinci eşlerle daha fazla ilgilendikleri sonucuna varabiliriz. Aşağıda ilk eşlerin, eşlerinin kendilerine adil olduklarına ilişkin bulgular birinci ağızdan aktarılmaya çalışılmıştır.

“Kocam ikinci evliliği yapmadan önce bana karşı pek adil değildi. Köyde bütün işleri yapıyordum. Eşimin ailesinin ihtiyaçlarını da ben yapıyordum. Daha

sonra eşim hastalığım nedeniyle tüm bunlarla baş edemeyeceğini düşünüp ikinci evliliğini yaptı. Evlendiğinden beri hep ikinci eşini benden çok sevdi. Çünkü onun yaşı benden daha küçüktü ve gençti. Gittiği her yere kumamla birlikte gidiyordu. Uzun yıllar birlikte yaşadık. Eşim genelde diğer karısıyla zaman geçiriyordu. Daha sonra evlerimizi ayırdı ve kumamla birlikte yaşamaya başladı. Benim ve çocuklarımızın maddi ihtiyaçlarını karşılıyordu. Eşimin adil olduğunu düşünmüyorum.” (1.Görüşmeci, 53)

“Kocam ikinci evliliğini yapmadan önce çok ilgiliydi. Hem benimle hem de çocuklarımla ilgileniyordu. Maddi manevi her anlamda her şeyi sağlıyordu bize. İkinci evliliğini yaptıktan sonra fazla ilgi göstermemeye başladı. Sürekli il dışına çıkıyordu ve ihmal ediyordu bizi. Daha sonra büyükler araya girdi düzeltmeye çalıştılar ama benim kocama olan duygularım kalmadı artık. Çocuklarımın babası diye saygı duyuyorum. Adil olduğunu düşünmüyorum.” (2.Görüşmeci, 42)

“Adil olduğunu düşünmüyorum çünkü benim erkek çocuğum olmadığı için ikinci kez evlendi bu yüzden kumam hem eşim hem de ailesi tarafından biraz daha kıymetli. Erkek çocuğum doğduğunda benden çok çocuğum ilgi gördü. Bu yüzden eşimin adil olmadığını düşünüyorum adil olsaydı zaten evlenmezdi.” (3.Görüşmeci, 53)

“Eşim evlendiğimizden beri bana karşı adil değildi. Maddi anlamda her ihtiyacımızı karşılıyordu ama bu yeterli değildi bir kadın olarak farklı şeyler bekliyordum. Ama çocuklarıma karşı ilgili bir baba. Eşim işi gereği başka şehirlere gidiyor. Gittiği zaman sürekli kumamı yanında götürüyor. O okumuş biriydi bu yüzden sürekli onunla gidiyordu. Ben daha çok ev ve çocuklarla ilgileniyordum. Bu konuda tartışmamız çok oluyordu. Sürekli kumamla gitmesi beni üzüyordu ve bu konuda ayırım yapıyordu.” (4.Görüşmeci, 42)

“Eşim evlendiğimiz zamanlar bana karşı çok ilgiliydi. Zaman geçtikçe o sevgisi ve ilgisi azaldı. İkinci eşimle evlendikten sonra bu ilgi sürekli ona karşıydı ve bu durum beni çok etkiliyordu. Şu an adil olduğunu düşünmüyorum.” (5.Görüşmeci, 35)

“Evet düşünüyorum. Sonuçta hak hukuk konusunda sıkıntı yok sadece ikinci evlilik konusunda sıkıntımız var ama onu da eşim kumam ve benle her şeyi birlikte yapıyoruz. Bir alışverişe gittiğimizde ona ne alıyorsa bana da onu alıyor. Bir sıkıntı yok.” (6.Görüşmeci, 45)

İlk eşlere yönelttiğimiz ikinci bir soru, eşlerinin kendilerine karşı adil olup olmadığı üzerine oldu. Aldığımız yanıtlar 5 görüşmecinin eşinin adil olmadığı 1 görüşmecinin ise eşinin adil olduğunu yönünde oldu. Burada daha önce bahsettiğimiz konuyu hatırlatmakta yarar var. Erkek görüşmecilerin 4 ünün evliliğini dini temellere oturttuğu gözlemlenmişti. Ancak bu 4 görüşmecinin de ilk eşi onların adil olmadıkları yönünde fikir beyan etmişlerdir.

4.3.3 İlk Eşlerin Eşleriyle Yaşadıkları Problemlere İlişkin Bulgular

Çok eşli ailelerde irdelediğimiz bir diğer husus da ilk eşlerin kocalarıyla yaşadıkları sorunlar ve bu sorunların nedenleridir. İlk eşin kocasıyla yaşadığı sorunlardan yola çıkarak aralarındaki bağların eskiye oranla ne denli değiştiğini görmek mümkün olacaktır. İlk eşlerle yaptığımız görüşmede bahsettikleri sorunların temelini, erkeğin eşlerine farklı davranıyor olması oluşturmaktadır. Kısacası erkeğin, ilk eşe eskisi gibi davranılmadığı ve ikinci eşle daha çok ilgilenildiği gözlemlenmiştir. İlk eşlerin en çok şikâyet ettikleri, eşlerinin sürekli ikinci eşleriyle vakit geçirmeleri ve onlara adil davranmadıklarını düşünmektedirler. İlk eşleriyle maddi anlamda yardım ettikleri ikinci eşlerle daha fazla ilgilendikleri sonucuna varabiliriz. Aşağıda ilk eşlerin eşleriyle yaşadıkları problemlere ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Kocamın her şeyde kumamı haklı görmesine onun her dediğini yapmasından hiç hoşlanmıyorum. Kumamda daha çok kalıyor benim daha çok maddi ihtiyaçlarımı karşılıyor. Her şeyde kumam haklıdır ona göre onun her dediği olur. Sesimi yükseltemem kocama anında sert bir tepki verir ama aynı durum kumam için geçerli değil. Bu yüzden çok problem yaşıyoruz.”
(1.Görüşmeci, 53)

“Çok fazla bir problemimiz yok ama eşim ve ailesi diğer kadının erkek çocuğunu daha çok sevip ilgi göstermesi kumama daha çok değer verdiklerini düşündüğüm için problem yaşıyoruz. Onu daha çok sevdiğini hissediyorum ama fazla sesimi çıkartamıyorum.” (2.Görüşmeci, 42)

“Kocam üzerime kuma getirmesine rağmen çok seviyorum onu. İkinci evliliğini yapmasının üzerinden yıllar geçse de hala bir takım şeyleri kabullenemiyorum. Kocamın kumamla daha fazla ilgilenip sık vakit geçirmesini hala kabullenemiyorum. Kocamla zaten en çok diğer karısıyla birlikte yatmasına dayanamadığım için kavga ediyoruz. Bu yüzden çok tartışıyoruz. Çünkü ben hala çok seviyorum kocamı ve bu duruma alışamıyorum.” (3.Görüşmeci, 53)

“Kocamla en çok kumam yüzünden kavga ediyoruz. Gittiği her yere onunla gidiyor beni pek fazla önemsemiyor. Kocamın sık sık onunla zaman geçirip bir yerlere gitmesi canımı çok sıkıyor bu yüzden çok kavga ediyoruz kocamla. Aradan ne kadar zaman geçse de insan kabullenemiyor kocasının başka bir kadınla beraber olmasına bu yüzden kavga ediyoruz.” (4.Görüşmeci, 42)

“Eşim başlarda iyiydi bize karşı sonra çocuklarını ve beni ihmal etmeye başladı. Eve bile uğradığı yoktu. Benimle zaten çok sık kavga ederdi. Bana beni sevmediğini başka bir kadını sevdiğini söyledi. Kavga ediyorduk sürekli zaten başkada bir şey gelmiyordu elimden çocuklarım daha çok küçüktü bırakıp gidemiyordum. Ve evlendiğinde ona fazla ilgi duyması beni çok üzüyordu. Beni çocuklarının annesi olduğum için tahammül ettiğini düşünüyorum. Maddi anlamda çok problem yaşadık.” (5.Görüşmeci, 35)

“İlk zamanlar onunla birlikte uyumasından rahatsız oluyordum. Kıskanıyordum ama zaman geçtikçe alışılıyorsunuz. Kabulleniyorsunuz bu yüzden sıkıntılarımız olmuştu.” (6.Görüşmeci, 45)

Yukarıda da bahsettiğimiz adil olmama durumu burada da karşımıza çıkmakta. Zaten işin özüne bakarsak bu durumda ikinci evliliği yapmış erkek ilk eşini kendi içinde bitirmiştir. Bunun içindir ki iki eşine karşı aynı davranmasını beklemek çok zor olacaktır.

4.3.4. İlk Eşlerin Çocuklarının Çok Eşliliğe Bakış Açıklarına İlişkin Bulgular

Çok eşli ailelerde çocukların çok eşliliğe nasıl baktıklarını ve etkilediğini katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda, çok eşliliğin çocuklar üzerinde olumsuz etkileri, babalarına karşı öfke duymuş olsalar da saygısızlık yapmamak için onlarında kabullendiklerini görmekteyiz. Aşağıda ilk eşlerin çocuklarına çok eşliliğe bakış açılarına ilişkin birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Kocam üzerime kuma getirdikten sonra birlikte yaşamaya başladık. Benim 5 çocuğum vardı. Daha küçüklerdi o zamanlar. Kocam ikinci evliliğini yaptıktan sonra çocuk yapmadık zaten. Bunun içinde sağlığım uygun değildi. Kumamın da 5 çocuğu oldu. Uzun yıllar birlikte yaşadık. Çocuklar arasında sürekli problem çıkıyordu. Kumamla çok sık kavga ettiğimiz için bu durum çocuklara da yansiyordu. Çocuklarım babalarına çok kızıyorlardı fakat o kadarda çekiniyorlardı babalarından. Kumamın çocukları olunca benimkiler büyümüşlerdi o yüzden onlara daha çok ilgi gösteriyordu. Bu durum çocukları

ciddi anlamda etkiliyordu. Babalarını çok eleştiriyorlar ve bu duruma karşılar.” (1.Görüşmeci, 53)

“Çocuklarım babalarına çok düşkündürler. Babaları sürekli gittiği için onu çok özliyorlardı. Bu durumu öğrendiklerinde kabullenemediler. Küçük oğlum farkında değildi ve her kapı çaldığında babasının geldiğini düşünüp kapıya koşardı. En küçük çocuğum yeni doğmuştu. Bütün bu çektiğim sıkıntılar ona geçmişti. Okula başlayana kadar yanımdan hiç ayrılmıyordu. Ciddi anlamda etkilemişti çocuklarımı. Hepsi babalarına karşı kırgın ve öfkeli halde öyleler ve kabullenemiyorlar bu durumu. Çocukluklarının en güzel dönemlerinde yoktu babaları yanlarında. Hiç unutmuyorum kızım gelip veli toplantısı olduğunu ve herkesin babalarının geldiğini söyleyip ağlamıştı. Şimdi bu durumun ne kadar karşı olduğunu sürekli söylüyorlar.” (2.Görüşmeci, 42)

“Çocuklarım bu durumu kendi içlerinde yaşıyorlar. Babalarına ve bizlere belli etmiyorlar. Ama hissediyorum kabullenemediklerini çünkü ben kabul edememişken onlardan bu durumu bekleyemem. Diğer eşimin çocuklarını da kıskanıyorlar.” (3.Görüşmeci, 53)

“Kocam ikinci evliliğini yaptığı sıralarda çocuklar çok küçüktü. Durumun farkında değildiler. Kocamla o zamanlar çok sık kavga ediyorduk. Kavgaların çoğuna çocuklarda şahit oluyorlardı. Sürekli yanıma gelip ağlıyorlardı. Bu durum onların davranışlarına yansıyor. Okul derslerine bile. Büyüdükçe bu durumun biraz daha farkına varmaya başladılar. Babalarını haksız bulsalar da yansıtamıyorlar. Babalarına öfkeli ancak onlarda zamanla bu durumu kabullendiler.” (4.Görüşmeci, 42)

“Kocamla olan problemlerim çocuklarımı olumsuz etkiledi ama ben hissettirmemek için çok uğraştım ne yaptıysam engel olamadım çocuk aklı işte ama bu durum beni üzdüğü için çocuklarımda bunu gördüğünden babalarına tavırlılar ama bunu asla yansıtmadılar. Bizim buralarda büyüğe saygı önemlidir. Buna bende izin vermezdim.” (5.Görüşmeci, 35)

“Çocuklarım bu durumu kabullenmekte fazla sıkıntı yapmadı çünkü o kültürde büyüdüler. Babaları ayrımcılık yapmadı çocuklarıma karşı. Onlar bu durumu şimdiki hayatlarında normal bulmasalar da babalarına bunu eleştirmeleri saygısızlık olarak buluyorlar onlar bu şekilde büyüdüler çünkü. Kardeşler hepsi ve bunun bilincindedir.” (6.Görüşmeci, 45)

İlk eşlerin yukarıda bahsettikleri problemlerin giderek büyüebileceğini söylemek ve

çocukların zihnindeki baba figürünün yavaş yavaş kaybetmelerine sebep olduğu görülmektedir. Bu durum çocuklar üzerinde kötü bir etki yaratabilmektedir. Çocuğun babasına karşı nefret duyması ya da topluma veya kendine zarar verebilecek bir psikolojide büyümesi, olası kötü sonuçlar arasında gösterilebilir.

4.3.5. İlk Eşlerin Şuan Ki Yaşadıkları Aile Ortamlarından Memnun Olma Durumu

İlk eşlerin şuan ki yaşadıkları aile ortamına alıştıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda ilk eşlerin yaşadıkları aile ortamlarından memnun olma durumlarına ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Şuan memnunum. Çünkü iki tarafta bu duruma alıştı. Yapacak ve söyleyecek fazla bir şeyim yok. Düşündüğüm tek şey çocuklarımdı. Onlarda büyüdüler onların geleceklerinden başka bir sıkıntım yok.” (1.Görüşmeci, 53)

“Çocuklar büyüdükten sonra insanın tek düşündüğü onların mutluluğu oluyor. Çok şükür onlarda güzel yerlere geldiler. Eşim evlendiği zaman dünyam başıma yıkılmıştı. Çocuklarım ufaktı bırakıp gidemezdim. Tek dayanağım çocuklarımdı kendimi onlara adadım. Okudular güzel yerlere geldiler. Babalarından beklentim yok zaten. Çocuklarım iyi olsun bana yeter.” (2.Görüşmeci, 42)

“Kumamla evlerimiz ayrı zaten eskisi gibi çok sık problem yaşamıyoruz. Çocuklar büyüdü artık. Onların gelecekleri önemli. Okumaları için elimden geleni yaparım babaları da bu konuda destek veriyor. Zaman geçtikten sonra insan yaşlanıyor ve yoruluyor. Tek derdim çocuklarımdan evlendiklerini görmem. Çok şükür sağlığımız yerinde yıllar geçiyor alışmak zorunda kalıyorsunuz. İdare edip gidiyoruz.” (3.Görüşmeci, 53)

“İlk zamanlar bu duruma alışmam kolay olmadı ama şu an düşünüyorum ve artık kabulleniyorum. Hatta kabullendim bile. Düşünmemeye çalışıyorum evler ayrı olduğu için kumamı çok sık görmüyorum bile. Bu yüzden rahatım ama keşke böyle olmasaydı hiçbir genç kız zamanında bunu hayal bile etmez çünkü.” (4.Görüşmeci, 42)

“Kocam evlenmeden önce pek çok sıkıntımız vardı. Ailemizde huzur kalmamıştı. Bu durum çocukları da etkiliyordu. Yani kocamla artık anlaşamıyorduk. Kendisi okumuş bir kadın buldu ben ise çocuklarımıza eve

bakan biriydim ona yetemediğimi düşünüyordu. Bu beni çok kırıyordu. Huzurum kalmamıştı. Ama artık alışıyorsunuz. Aslında buna alışmak da denmez buna mecbursunuz ve memnun olmak zorunda kalıyorsunuz” (5.Görüşmeci, 35)

“Memnunum çünkü eşim her istediğimizi yapıyor. Çocuklarımda huzurlu benim için onlar daha önemli olduğu için sıkıntı yok.” (6.Görüşmeci, 45)

İlk eşlerin bu durumu kabullenmesinden ziyade, duruma alışma süreci acıları hafifletmektedir. İlk eşlerinin tutunduğu çocukları onlar için tek düşünceleri olmuştur.

4.3.6. İlk Eşlerin Boşanmalarına İlişkin Bulgular

Ailelerle yapılan görüşmede kadınların zamanla her şeye alıştıkları ve bu duruma sessiz kaldıklarını, çocuklarının geleceği için ve bu duruma dayanma sebeplerinin çocukları olduğunu ve kadınların ekonomik özgürlüklerinin olmadığından kocalarına bağımlı olduklarını, eşlerinin ikinci evliliklerini yaptıklarında çocuklarının küçük olmasından boşanamadıklarını görmekteyiz. Aşağıda ilk eşlerin boşanmalarına ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Buralarda boşanmak pek mümkün değil. Özellikle bu Kürt ailelerinde bu o kadar kolay değil. Çocuklarım daha çok küçüklerdi onların bakıma ihtiyacı vardı. Gözümün önünde olmaları gerekiyordu. Okul okumamıştım. O zamanlar benimle birlikte birçok kadın o durumdaydı. Babalarımız bizi okutmazlardı. Belli bir yaş geldiği gibide evlendirirlerdi. Kocama her anlamda bağımlıydım bu yüzden çekiyordum bunu.” (1.Görüşmeci, 53)

“Bizim ailemizde hele de o dönemlerde boşanmak yoktu. Kocamı çok seviyordum hem zaten son çocuğum daha yeni doğmuştu. Elimden hiçbir şey gelmiyordu. Babam ben küçükken vefat etmiş annemde yaşlı kadın ağabeylerimde kalıyor benimde gidecek bir yerim yoktu. Kocamın ilk evlendiğini duyduğumda bir müddet ağabeylerimde kaldım fakat gördüm ki bir zaman sonra yapamadık rahatsız oldular. Mecburen bende evime gitmek zorunda kaldım. Kocam maddi destekte verince boşanmadım.” (2.Görüşmeci, 42)

“Boşanamazdım. Çünkü bizlerde olmaz öyle bir şey. Kocam evlendiğinde çocuklarım vardı. Boşanamazdım hem eşimde buna müsaade etmezdi. Toplum tarafından dışlanırdı. Annem ve babamı kaybetmiştim. Gidecek bir yerim yoktu ve çocuklarım için sabrettim hep.” (3.Görüşmeci, 53)

“Kocamla sıkıntılarımız vardı. Beni sevmediğini hissediyordum evet ama ona mecburdum. Buralarda boşanmalar yok denecek kadar azdı. Hatta yoktu diyebiliriz. Eğitimim yoktu. Hınıs çok küçük bir memleket boşanıp başka bir yerde yaşamak ciddi olay olurdu. Yani dul olmak zordu o dönemlerde. Çocuklarım kimsesiz ve bana laf gelmesin diye mecburen kabul etmiştim. Babamın evine de gidemezdim. Çocuklarım için her şeye katlanmışım.” (4.Görüşmeci, 42)

“Tek sebebi vardı oda çocuklarım ve çevremiz bize ne der ne gözle bakar diye hep sustum kabullendim ve boşanmadım.” (5.Görüşmeci, 35)

“Düşünsem de bunu yapamazdım. Bizde böyle bir şey olamazdı. Kocamda asla izin vermezdi hem de çocuklarımın huzurunu ve geleceğini düşünmek zorundaydım. Hem küçüklerdi. Ailemin evine gitmek ayıptı o zamanlar evden bir kere çıkmıştınız daha geri dönüşü olamazdı. Bu yüzden düşünemezdim.” (6.Görüşmeci, 45)

İlk eşlere yönelttiğimiz son konu ise boşanma durumu oldu. Tüm görüşmecilerin verdiği yanıtlar benzer oldu bu konuda: Çocukların geleceği, aile baskısı, kültürel kodlar ve dul kalma korkusu. İşte bu verilen yanıtlara bakıldığında ülkemizin vahim sorunları gün yüzüne çıkabilmektedir. Acaba kaç tane kadın sırf bu korkular ve kaygılar yüzünden boşanmak isteyip de boşanamıyor ve ömür boyunca istemediği birine katlanmak zorunda kalıyor. Bu aklımıza gelen ilk sorulardan biri sadece. Konumuz itibariyle çok eşliliklerdeki boşanma korkuları aile kurumuna ne denli etkilerde bulunabildiğini ifade etmek gerekir. Kadın her ne kadar eşine boyun eğse bile eşini her defasında öfke ile anacaktır. Tabi bu durum çocukların gözlerinden kaçmayacaktır ve daha önce de değindiğimiz gibi çocuklarda bir nefret duygusunun ortaya çıkmasına neden olacaktır.

4.4. İkinci Eşlere İlişkin Bulgular

Kadın Katılımcılardan ilk eşlerle yapılan görüşmeler sonucu bulgular aşağıda belirtilmiştir.

4.4.1. İkinci Eşlerin Evliliklerinde Aile Ve Akrabalarının Etkisine İlişkin Bulgular

İkinci eşlerle yapılan görüşmelerde bazılarının kendi isteği üzerine bazılarının ise yaşları küçük olmasından ve ailelerinin etkisi üzerine evlendirildiklerini görmekteyiz.

Aşağıda ikinci eşlerin evliliklerinde aile ve akrabalarının etkisine ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Evet, oldu özellikle akrabaların etkisi çok fazlaydı. Kocam akrabamızı. Aramızda oldukça yaş farkı vardı. Hatta ben evlenmeden önce gördüğümde dayı diye seslenirdim kendisine. Kocamın ilk eşi rahatsızdı. Evlenmeyi düşünüyordu. Babamla konuşmuştu. Babam uygun görmüştü ve sorma gereği duymamıştı. Ben çok küçüktüm ve istemeye istemeye evlendim. Kuma gitmeyi hiç düşünmezdim. Akrabalarımın etkisi çok oldu. İstiyorlardı böyle bir evliliği çünkü kocamın ailesi köyün önemli ailelerindendi bunun etkisi de çok vardı. Babamın üzerinde ve bana hiçbir şey sormadan verdiler.” (1.Görüşme, 42)

“Eşimle tanıştığım zaman hiç öyle bir şeyim yoktu. Ben yanında çalışıyordum elemanı olarak. Zaman geçtikçe aramızda bir şeyler oldu. Evli olduğunu biliyordum. Ama benim için bu önemsiz olmaya başladı çünkü çok fazla şey hissetmeye başlamıştım. Evlenme kararı aldık buna ben karar verdim. Ailemin veya akrabalarımın etkisi olmadı. Eşimin ailesi bu duruma karşı çıktı fakat hiçbir anlam ifade etmiyordu bizim için ve evlendik.” (2.Görüşmeci, 38)

“Babam imamdı benim. Babamın yanına sürekli gidip geliyorduk. Kocamda geliyordu. Aile dostumuzdu yani. Normalde bizim geleneklerde büyük kardeş varsa evlenmemiş sende evlenemezsin. Benden büyük iki ablam vardı fakat babam beni verdi. Çünkü aile dostumuzdu ve sürekli babamın yanındaydı. Bizim o zamanlar söz söylemeye hakkımız yoktu. Bana sorulmadı babam istedi ve beni verdi.” (3.Görüşmeci, 47)

“Hayır, olmadı kendi tercihimdi. Anne ve babamı trafik kazasında kaybettim. Evin büyük çocuğuydum kardeşlerime bakıyordum. Evlilik düşünmüyordum. O zamanlar çalışmaya başladım. Kardeşlerime baktım onları büyüttüm. Daha sonra çalışmak için Ankara'ya gittim. Kocamla da orada tanıştık. Sonra aramızda bir ilişki başladı. Eşim bana evli olduğunu anlattı fakat mutlu olmadığını söyledi. Ben daha önce evlilik yapmamıştım ama daha sonra karar verdim eşimle evlendim. Yani tamamen kendi kararımdı.” (4.Görüşmeci, 33)

“Hayır, olmadı çünkü eşimin evliliğini ben bilerek kabul ettim ama kendisi onu sevmediğini ve boşanamayacağını söyledi. Bende onu çok seviyordum ve güveniyordum. Zaten bir güvencemde yoktu. Ailemin ekonomik

durumu kötüydü. Kendilerine ancak yetiyorlardı bende yolu evlenmekte buldum.”
(5.Görüşmeci, 30)

“Evet oldu. Eşimi ben görmedim ama o beni görüp beğenmiş ve eşimin ekonomik durumu iyi diye babam bana sormadan beni vermiş.” (6.Görüşmeci, 41)

İkinci eşlerle yaptığımız görüşmede sorduğumuz ilk soru isteyerek mi kuma gittikleri yoksa ailenin zoruyla mı gittikleri oldu. İki durumunda eşit sayıda olduğunu söylemek gerekir. Bilerek isteyerek evlenenlerden ziyade ailenin zoruyla evlenenlere değinmek gerekecek en azından birbirleriyle bağlantılı olduğu için eşlerine değinilmesi gerekir. Daha önce bahsettiğimizde erkekler görüşmecilerin birkaçı görücü usulü evlilikten yakınmış ve bu sebepten yeniden evlendiklerini söylemişlerdi. Ancak ikinci eşlere baktığımızda bunların da yarısı görücü tarzında evlendirilmişlerdir. Bu durumda bir kez daha anlaşılıyor ki erkek açık bir şekilde keyfim istedi evlendim demek yerine türlü türlü nedenler ortaya atmaktadır.

4.4.2. İkinci Eşlerin Eşleriyle Olan Problemlerine İlişkin Bulgular

İkinci eşlerin genellikle birinci eşleri kıskandıkları diğer eşleriyle paylaşmadıklarını ve kıskandıklarını görmekteyiz. Maddi anlamda sıkıntı yaşamaları bunlarında aralarında problem yarattıklarını görmekteyiz. Aşağıda ikinci eşlerin ilk eşlerle olan ilişkilerine ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Evlendikten sonra çok uzun yıllar hep birlikte yaşadık. Eşimin anne babası da bizimle yaşıyorlardı. Kumamın 5 çocuğu vardı bende aynı şekilde çocuklar vardı ve küçüktüler. Çok problem yaşadık hem çocuklar yüzünden hem de kumamla. Çocuklar büyüdükçe aralarındaki problemlerde arttı. Neredeyse her gün kavga ediyorduk. Kumamın çocukları evlenecek yaşa geldiler ve eve gelince de evleri ayırdık. Daha sonra çok fazla sorun yaşamadık. Kocamın beni daha çok sevdiğini biliyorum. Fakat yanına gitmesini fazla istemiyorum bu yüzden bazen tartışıyoruz.” (1.Görüşmeci, 42)

“İlk tanıştığımız zamanlar her şey çok güzeldi. Kocam her anlamda benimle daha çok ilgileniyordu. Dolayısıyla çok problem yaşamıyorduk ama arada çocuklar vardı mecburen susuyordum. Bu durum sadece sınırlarımı bozuyordu.” (2.Görüşmeci, 38)

“Eşim maddi anlamda eşine yardım ediyor. Bu durum bizi biraz sıkıntıya sokuyor ve bazen bundan problem yaşıyoruz. Onun dışında fazla problem olmuyor zaten aradan yıllar geçti. Alıştık artık birbirimize” (3.Görüşmeci, 47)

“Evlendikten sonra Hınıs'ta yaşamaya başladık. Benim memleketim Bingöl. Bir süre Ankara' da yaşadığımdan Hınıs gibi küçük bir yere alışamıyordum bu yüzden sık sık eşimle kavga ediyorduk. Sadece buraya alışamadım. Bu yüzden tartışmalarımız oldu.” (4.Görüşmeci, 33)

“Fazla bir problem yaşamıyoruz. Eşimin benim yanımda ve beni sevdiğini biliyorum. Diğer eşine maddi anlamda yardım ediyor o kadar.” (5.Görüşmeci, 30)

“Yaşamıyorum çünkü eşim ikimizi de kırmıyor. Ayrımcılık yapmıyor çocuklarımda, bende eşimin ilk eşi de bu durumu kabullendiğinden eşimle hiçbir sıkıntı yaşamadık.” (6.Görüşmeci, 41)

İlk eşin ne kadar çok problemi varsa, ikinci eşinde bir o kadar problemi olmaktadır. Çünkü çok aktörlü ilişkiler her zaman sorun oluşturabilmektedir. Fakat ikinci eşlerin yaşadığı sorunlar ilk eşlerinki kadar vahim olmamakta ve kötü sonuçlar doğurmamaktadır. Çünkü 'kuma' durumunun bilinmesi ya da erkeğin genellikle ikinci eşle yaşaması, sorunları ikinci eş açısından hafifletmektedir.

4.4.3. İkinci Eşlerin İlk Eşlerle Olan İlişkilerinin Durumu

Yapılan görüşmede almış olduğumuz cevapların çoğu aynı doğrultudadır. Yıllar önce sürekli kavga ettikleri, kıskandıkları ve zaman geçtikçe bu duruma alıştıklarını, bazılarının hala aynı ortamda olmadıkları gözlemlenmiştir. Aşağıda ikinci eşlerin ilk eşlerle olan ilişkilerine ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Birlikte yaşadığımız dönemlerde sürekli kavga ediyorduk. En ufak problemi bile sorun haline getiriyorduk. Açıkçası o zamanlar sıkıntı yaşıyorduk. Ama şu an yok öyle sıkıntılar. İkimizde belli bir yaşa geldik artık. Eskisi gibi davranmıyoruz birbirimize. Belli bir düzenimiz var. Şu anda aramız iyi diyebilirim.” (1.Görüşmeci, 42)

“Artık yaşımız baya ilerledi. Eskiden tabi ki sorunlarımız oluyordu özellikle kıskançlık ama artık pek sıkıntı olmuyor.” (2.Görüşmeci, 38)

“Çok sık kavga etmiyoruz artık çünkü aradan yıllar geçti. Ama yinede birbirimizi sevmiyoruz. İkimizde bunun farkındayız. Eskiden kalbimizi çok kırardık ama artık yapmıyoruz. Çünkü alıştık artık. İlk zamanlar sorunlarımız vardı ve sürekli tartışırdık. Birbirimizi kaskanıyorduk. Bundan dolayı kavga etmeye yer arıyorduk. Ama bunlar geride kaldı. Birbirimize saygı duyuyoruz.”
(3.Görüşmeci, 47)

“Kocamın ilk eşiyle birbirimizden hoşlanmıyoruz. Çok görüşmüyoruz. İkimizin de evleri ayrı. İlk evlendiğim zamanda aynı evde yaşamadık. Eğer yaşasaydık çok sorun yaşardık biliyorum. Kocamda farkındaydı bu yüzden teklif bile etmedi. Yani eşimin ilk eşiyle aram iyi değil.” (4.Görüşmeci, 33)

“Eşimle beraber yaşadığım için ve evler ayrı olduğundan bu durumu pek sıkıntı yapmıyorum. Zaten eskisi kadar aramızda büyük sorunlar yok birbirimizin varlığına alıştık. Ama görüşmediğim için çok fazla sıkıntı yaşamıyoruz.”
(5.Görüşmeci, 30)

“Beraber aynı evde yaşıyoruz bu yüzden çocuklarda bizde huzursuz olmamak için birbirimizi kabullenip saygı duyuyoruz. Hiçbir kadın bu durumda olmak istemez ama bu bizim kaderimizdi diye düşünüyorum. Eşimin ilk eşi ne saygı duyuyorum yemekleri bile beraber yiyoruz. Yani pek sıkıntı yok.”
(6.Görüşmeci, 41)

Bu durumun normal olduğunu söylemek gerekir. Çünkü hiçbir varlık eşini paylaşmak istemez. Bu sebepten dolayı eşler arası gerginlikler, sorunlar, kavgalar olabilmektedir. Fakat görüşmecilerinde belirttiği gibi bu duruma zamanla alışılabilir. Bu alışma her şeyin yolunda olduğunu göstermez. En ufak bir şey yine sorun olabilmektedir.

4.4.4. İkinci Eşlerin Çocuklarının Çok Eşliliğe İlişkin Durumu

Çocuklarını çok eşliliğe karşı olduklarını ve çocuklarına tavsiye etmeyeceklerini, kendi yaşadıkları sorunları ilerde çocuklarının da yaşamamalarını istemediklerini belirttiler. Aşağıda ikinci eşlerin çocuklarının çok eşliliğe ilişkin bulguları birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Hayır etmiyorum. Ben evlendiğim dönemde çok eşlilik çok yaygındı. Toplum tarafından normal bir durumdu. Boşanmak ise imkânsız gibi bir şeydi. Boşanan kadınlara kötü gözle bakılırdı. Ama şimdi öyle değil. Her şeyin bir yolu var. Ben çocuklarıma tavsiye etmiyorum. Eğer anlaşıyorlarsa

boşanmalıdırlar. Ondan sonra evlensinler. İlerde çocuklarımdan biri bana böyle bir şeyle gelirlerse asla izin vermem. Çünkü ben yaşadım ve zorlukları biliyorum.” (1.Görüşmeci, 42)

“Gerekmediği sürece tavsiye etmem. Çünkü çok sorun yaşıyor. Ben duygulara önem veren kadını. İlk eşimin evli olduğunu bildiğim halde evlendim çünkü ona âşık olmuştum. Eğer ilerde çocuğum benim gibi bir şey yaşarsa yani evli bir adama ve ya kadına âşık olursa ne derim tepkim ne olur bilmiyorum ama öncelikle başka yollar bulmasını söyledim. Ben bu durumu yaşadım iyiliğini de kötülüğünü de gördüm. Gerçekten zor bir durum sevip evlenmişim bunun önüne geçememişim.” (2.Görüşmeci, 38)

“Hayır, kesinlikle çocuklarıma tavsiye etmem. Ben bile eşimle babamın isteği üzerine evlendim. Ben gerçekten çok zorluklar çektim. Kumamla aramda sürekli sorunlar vardı. Benim yaşadığım şeyleri çocuklarımda yaşasın istemem. Çocuklarımdan tek bir insanla evlenmesini ve ona özel olmasını isterim. Zaten bu devirde çok fazla çok eşlilik yok. Her imkân var şimdi. Zaten onlarda şimdiden çok eşliliğe karşılar.” (3.Görüşmeci, 47)

“Asla etmiyorum bir kadın olarak zor bir durum. Hiç kimse kolay kolay kabul edemez ama bizim zamanımızda bir mecburiyet vardı. Çocuklarımdan da bu şekilde karşıma geleceklerini zannetmiyorum.” (4.Görüşmeci, 33)

“Bilmiyorum. Çünkü o zamanlar severek evlendim fakat gerçekten zorluk çektim. Hem yaşımda küçüktü şu an bu şartlarda yapar mıydım bilmiyorum sevmişim ve bir şey düşünmemişim. Gerçekten zor bir durum.” (5.Görüşmeci, 30)

“Kabul etmezdim çünkü çocuklarımızı okuttuk onlarda her şeyin farkındalar bu yüzden böyle bir şey isteyeceklerini zannetmiyorum ama asla istemezdim evlenmelerini bizim için önemli olan onların okuyup mesleklerini yapmalarınıdır.” (6.Görüşme, 41)

Bu soruya verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere aslında birinci eşler de ikinci eşler de bu çok eşlilik durumundan memnun değillerdir. Ama şartlar, arzular, istekler veya baskılar insanları bu duruma itebilmektedir. Yoksa hangi kadın bunu ister ki? Diye sormadan edemiyor insan.

4.4.5. İkinci Eşlerin Aile Ortamlarından Memnun Olma Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların çoğu artık yaşamlarından memnun olduklarını, bu duruma alıştiklarını, bazılarının da mecburi olarak katlandıklarını görmekteyiz. Aşağıda ikinci eşlerin aile ortamlarından memnun olma durumlarına ilişkin bulgular birebir alıntılarla aktarılmaya çalışılmıştır.

“Evet memnunum. İlk başlarda çok sıkıntı yaşadım. Çok küçük yaşta ailemin zoruyla evlendim. Kuma gitmek istemiyordum. Ama şimdi hayatım bir düzen içinde. Eşim bizim en iyi şekilde yaşamamız için elinden geleni yapıyor. Her ailede olduğu gibi sıkıntı yaşıyoruz ama büyüülecek şeyler değil. Artık yaşlanıyoruz gerek yok bunlara. Eskisi gibi sorunlar çıkmıyor. Şu anda mutluyum.” (1.Görüşmeci, 42)

“Evet, hem de çok memnunum. Sonuçta âşık olduğum adamın yanındayım ve çok güzel zaman geçiriyoruz. Sorunlar tabi ki oluyor. Kocamın ilk eşiyle de sorunlar oluyor buda bize yansıyabiliyor ama o dengeyi artık kurabiliyoruz.” (2.Görüşmeci, 38)

“Şu anda memnunum. Yillardır böyle devam etti alıştık artık. İlk başlarda hiç memnun değildim. Zaten bu evlilik benim isteğim dışında oldu. O yüzden o zamanlar çok mutsuzdum. Kocamın eşiyle de tartışıyorduk. Ama şimdi her şey yolunda zaman geçtikçe yaralar kapanıyor.” (3.Görüşmeci, 47)

“Yaşadığım aile ortamından memnunum. Eşim beni seviyor bende onu seviyorum. Birbirimize karşı çok anlayışlıyız. Geziyoruz sürekli tabi ki eşimin evli olması bazı sıkıntılara yol açıyor ama biz böyle şeyleri çoktan aşık.” (4.Görüşmeci, 33)

“Memnunum bazı sıkıntılar oluyor ama alıştık bunu eskisi kadar problem yapmıyoruz. Şu an eşimle mutluyum.” (5.Görüşmeci, 30)

“Memnunum çünkü bunların benim için bir önemi kalmadığını düşünüyorum. İnsan olarak birbirimize saygı duymalıyız. Artık kabullendik bu düzen oturdu bu yüzden sıkıntım yok ve mutluyum. Bu konuda eşimin de bu otoriteyi sağlamasında yardımcı oldu” (6.Görüşmeci, 41)

Daha öncede belirttiğimiz gibi erkeğin ikinci eşle birlikte yaşaması, ona daha fazla vakit ayırması ve onunla daha çok ilgilenmesi bu memnuniyetin temelini oluşturmaktadır.

5.TARTIŞMA

Çokeşlilik; Dünyada ve Türkiye’de kadın ve erkeğin yaşamını etkileyen ve toplumsal kültürü, inançları yansıtan ve bunlara yansıyan bir kavramdır. Bu anlamda bu kavram üzerine hem literatür anlamında hem de saha araştırması anlamında birçok çalışma yapılmıştır. Çalışmamızda Doğu Anadolu bölgesinde çok eşlilik olgusunun varlığı bilinen bir değerdir. Erzurum/Hınıs bölgesinde yapılmış olan çalışmada erkeklerin çeşitli sebeplerden birden fazla eşle evlilik yaptığı bulgularına rastlanmıştır. Bunun bir gerekçe olmadığı o dönemde ataerkil, geniş aile çerçevesinde çok eşliliğin yaygın olma olgusu kabullenilmiştir. Bundan dolayı bir erkeğin ikinci kadınla evlenmesi normalleştirilmiştir. Bu tür evliliği yapan kişiler aile ve yakın akrabalarından görmektedirler. Erkeklerin çoğu kendi rahatı ve duygusu için bu tür evlilikleri yapmaktadırlar. Kişi güç ve saygınlık elde etmek için çok eşlilik yapmakta ve böylece toplum içerisinde kendini güçlü göstermektedir.

Ataerkil bakışın oluşturduğu kültür, erkeğin yukarıda da değindiğimiz gibi bir alt kimlik oluşturmaya ön ayak olmuştur. Kadını hakir gören bu zihniyetin temel argümanlarına baktığımızda, para, altın ve arazi sahibi olma açısından kendilerinde buldukları güç ve iktidar anlayışına çok eşliliği de ekleyerek kadının metalaşmasını sağlamışlardır. Kadının meta olma hali bir noktadan sonra nitel anlamda değil nicel anlamıyla kadını bir temele oturtmaya başlamışlardır.

Yöredeki erkeklerin bir çoğunda dini duyguları yoğun yaşadıkları bulgularına rastlanmıştır. İslam dininin çok eşliliğe izin veren (Nisa suresi, 3. Ayet) gereği bu tür evlilikler gözükmektedir fakat dinin getirdikleri ve uyguladıkları arasında farklar vardır. Erkekler genel olarak ilk eşlerini yok saymaktadırlar ve fazla ilgi göstermemektedirler. Eşler arasında eşit ve adil davranılmalıdır. Erkeklerin buradaki belirleyici konuları, ataerkil sistemin arkasındaki gücün de parçasıdır; çünkü sadece erkekliği değil, “baba” olarak erkeği yüceltir ki ataerkillik de budur (Delaney, 2001, s:55). Bu çalışmada yaşadıkları coğrafyanın insan yaşamı üzerinde ne kadar etkili olabileceğini, ailelerde ataerkil bir yapının hakim olması, erkeklerin çeşitli sebeplerden dolayı ikinci evlilik yapmaları konularında kendilerini haklı bulmaları görülmüştür Muhafazakarlık yanın ağır bastığı doğu bölgelerinde aslında bir problemin varlığı aşikardır. Referans olarak aldıkları İslam dininde son başvurulacak yolun çok eşlilik olması geçen zaman zarfında keyfi bir hal almaya başlamıştır. Giriş bölümünde söz ettiğimiz gibi bir kültür haline

gelmiştir. Dinin kültüre dönüşmesi 3. Dünya ülkelerinde yaşayan toplumlar için bağınaz bir duruma dönüşmeye başlar çünkü dine göre yaşamak yerine, dini kendi yaşayışlarına göre evrilmeye başlarlar.

Yapılan çalışmada kişilerin eğitim durumlarının düşük olduğu bulgularına rastlanılmıştır. Bunun yanında erkeğin çocukluk olgusu üzerinde durursak erkekler, kadınlarının erkek çocuğu veya çocuksuzluğun babadan mı yoksa anneden mi geldiğini çoğu zaman araştırılmadan kadına atfedilmiştir. Böyle bir durumun zuhur etmesinin sebeplerinden birini eğitimsizlik hali olarak değerlendirmemize neden olan durum hiç şüphesiz kadının bunu kabul etmesinden ileri gelmektedir. Bazı coğrafyalarda bu bir utanç vesilesi olarak sayılabilmekte ve hatta kadınların intiharının yaşandığı durumlar ortaya çıkmıştır. Biz bu eğitimsizlik halini erkekten çok kadının eğitimsiz olduğu/oldurulduğu sonucunu çıkarıyoruz. Fakat kişi, dar görüşlü ve boyun eğen bir yapıya sahip olursa, ne kadar eğitim alırsa alsın durumun pek de değişmeyeceği aşikardır.

Bu çalışmada erkeğin ilk evlendiklerinde aynı evde kalmaları veya evlendiklerinde evlerini ayırmaları, yine de aynı şehirlerde veya altlı üstlü evlerde kaldığı bulgularına rastlanmıştır. Aynı yaşamak kadınlar için olumlu olsa da çocukların aile içi ilişkileri olumsuz etkilediği görülmektedir. Kadınların bu durumu kabullenmeleri ve çocukları için susmaları gözlemlenmiştir. Henüz ülkenin doğusunda gelişmemiş olan çekirdek aile kavramına uzak durulması ve istenmemesi burada yaşayan insanların şecere olgusuna sıkı bağlılık göstermeleri ve bunu kültürün içerisinde bir kalıba yerleştirilmesinden ileri gelmektedir. Hangi aileye bağlı iseler doğacak çocuklarında bu ailenin normlarını benimsemesine rıza gösterilmiştir.

Erzurum/Hınıs bölgesinde çokeşliliğin toplumsal yapı üzerinde ortaya çıkmasında özellikle sosyo-ekonomik yapısı, aile tipi, geleneksel yapı, dinsel normlar, eğitim faktörü ve çocuksuzluk önemli etkenlere sebep olarak gösterilebilir. Bölgedeki norm ve değerler o toplumun bir parçası olan ailenin yapısı, çokeşliliğe sebep olmuştur. Erkeklerin birden fazla kadınla evlenmesi sıradanlaşmıştır. Özellikle ataerkil geniş ailelerde, çokeşlilik yaygın olarak gözlemlenmiştir. Bu davranış toplumda örnek olmakla beraber aile yapısında gelecek nesillerde gelenek haline gelmiştir. Bir gelenek olarak algılanan bu çok eşliliğin nedeni olarak örf ve adetlere vurgu yapmaktadır. Bunun yanı sıra kişi zevki ve rahatı içinde birden fazla evliliği tercih etmektedir. Aslında en önemli etkende budur , yani erkeğin zevki ve rahatı için birden fazla evlenmek istemesi durumu. Görüşme sırasında dile

getirdikleri; erkek çocuk ya da hiç çocuğun olmaması, ilk eşinin rahatsızlığı, yanına yakışmaması durumu, sevmemesi konusu, ikinci eşe aşık olma durumları çok büyük bir olasılıkla kendi zevkleri ve rahatlıkları için yapmış oldukları evliliğe kılıf uydurmak istenmesi durumundan kaynaklanmaktadır.

Bölgede nüfus artışını da etkileyen evlilik ile ilgili diğer bir konu evlenme yaşının küçüklüğüdür. Kadınlar için daha da düşük olan evlenme yani, doğurganlık potansiyelinin en üst düzeyde harekete geçirilerek çocuk sayısının olabildiğince artmasına yol açmaktadır (Sencer, 1993, s:279). Bizim çalışmamızda yörede olan çok çocuk ve erkek çocuğun toplumsal olarak önemli yere sahip olmasından dolayı, ailenin kalabalık özellikle erkek çocuğun sayıca fazla olması toplumda ayrı bir değer atfeder. Yani topluluklarda güç ve saygınlık belirtisi olarak görülmektedir. Bunun için kişi güç ve saygınlık kazanmak için çok eşliliğe yönelmektedir. Bununla beraber dinin de evlenme tercihleri üzerinde de etkisi büyüktür. Daha doğrusu dinin kendilerince yorumlanması konusu etkilidir. Bu anlamda Erzurum/Hınıs yöresinde çok eşliliğin etkisi bulunmaktadır. Yörede imam nikâhı yaparak çok eşli evlilik yapan kişilerin bir çıkış noktası olmuştur.

Nitekim bölgede yapılmış çalışmalarda eşler arasındaki akrabalık oranları, özellikle de kırsal alanlarda akraba evliliklerinin halen yüksek oranlarda gerçekleştiği görülmektedir. (Sencer, 1993, s:282) Bizim yapmış olduğumuz çalışmada ilk eşlerin genellikle akraba evlilikleri ve baskıları nedenleriyle olduğu, ikinci eşlerin ise ailelerinin ekonomik şartlarından dolayı evlilik yaptıkları tespit edilmiştir.

Erzurum/Hınıs, bölgesinde kadınların çoğu okuma yazma bilmemesi eğitim düzeyini düşürmekte olup bu kadınların çok eşliliğe itilmesine sebep olmaktadır. Çünkü yasalar tarafından kendisine tanınan hak ve sorumlulukları farkında değildir ve yaşadığı toplumu gelenekleriyle kabul etmektedir. Kişiyi çok eşliliğe iten sebeplerden biri olan çocuksuzluk ise, bireylerin eğitim düzeyi ve toplumdaki değer ve inançlar etkili olmaktadır. Çocuksuzluğa neden olan problemin anneden mi yoksa babadan mı geldiğini araştırmadan erkekler çok eşlilik yapmaktadır. Erkeğin, çocuksuzluğa sebep olan problemi araştırmaya yönelik düzeyi olmadığı için ve toplumdaki erkek egemen anlayışın sonucu olarak çocuksuzluğun erkekten geliyor olmasını bir 'ayıp' olarak algılanması yöredeki geleneksel anlayışın sürdüğünü gösterir. Kişi bu sorunu çözemediğinden çokeylilik girişiminde yönelmektedir.

Araştırmamızın varılan noktaya kadarki bulgularını, verilerin içerdiği detayları ve bütün

araştırma kapsamını bir arada tekrar bir sosyolojik açılıma tâbi tuttuğumuzda ortaya çıkacak sonuçların kahir ekseriyeti benzer üst başlıklar etrafında toplanacağı açıktır. Ancak bütün bunlarla birlikte, çokeşlilik olgusunun etrafında toplandığı “kültürel kodlar”, “toplumsal cinsiyet”, “cinsellik”, “dinsellik”, “iktidar”, “eğitim”, “coğrafya” vb. unsurların alt dalları olarak birden fazla detayı yakalamak olasıdır –ki araştırma sonucunun sağlıklı olabilmesi için gerekli olan da budur. Dolayısıyla belirli bir coğrafya üzerinde yaşayan insan topluluklarının tercihlerinin nasıl oldukları kadar neden bu tercihlere yönelmiş olmaları da hassas ve bir o kadar da önemli bir sorunsaldır. Daha da önemlisi, eylemlerin ne kadarının rasyonel tercih ne kadarının içselleştirilmiş birer norm olduklarına yönelik nitelikli bir çalışma bahsi geçen sorunsalın üzerinde nispeten daha yetkin sonuçlar verecektir.

Çok eşliliği ele aldığımızda, çalışmamızın önceki bölümlerinde de değindiğimiz gibi, meselenin bir noktadan sonra “aile” olgusuyla baş başa kaldığını, çokeşliliğin aile içerisinde yeni bir aile formu inşa etme girişimi olduğunu belirtmiştik. Söylemek istediğimiz şey, kendisine farklı birçok noktadan meşru zeminler bulan erkeğin yeni bir evlilik eyleminin, var olan evlilik hayatının ve onun uzantılarının (çocuklar, aile düzeni, kan bağı, hukuki aidiyetler, duygusal sahiplikler vb.) arasında yeni bir evlilik hayatı –elbette ona dair yeni uzantıları- inşa etmesine dair meşru yeni gerekçeler yaratma girişimidir. Bazı durumlarda yeni bir eş ile evlenme girişiminin ardında doğrudan bireysel bir karar bulunmaz. Eş ölümü, eşin hane içi idaresini yürütemeyecek sağlık problemlerinin olması, zayıf bir ihtimal olmakla birlikte olası bir boşanma durumunun yaşanması, dolayısıyla kadına biçilen toplumsal cinsiyet rollerinin idame edilmesine engel durumların yaşandığı noktalarda ikinci bir eş tercihi “mecbur” kalınan bir eylem de olabilmektedir. Ancak bütün bunlarla birlikte dikkatimizi çeken şey, her türlü karar alma sürecinin ardından kadının pasif, edilgen bir konumda kaldığı, tercih eden olmaktan uzakta, tercih edilen olduğu, rızasına başvurulmadığı noktalarda açık bir ikram edilen konumunda tutulduğu ve bu yönden meta olduğunu tekraren ifade edebileceğimiz bir yer edindiğidir. Tersinden bir okumayla, bu davranışın erkeği güçlü kıldığını, ona toplumsal konumu itibarıyla iktidar sağladığı, erkekliğin kıyısında sembolik güçler iade ettiğini söylemek de imkân dâhilindedir.

Erkekliğin başlı başına sahip olduğu edimlerin ülkemiz genelinden yola çıkarak benzeri prototipinin Erzurum/Hınıs bölgesinde de yaşanıyor olduğu kuşku götürmez bir gerçektir ve araştırma kapsamı boyunca sıkça erkekliğin hegemonik durumu üzerinden farklı erkeklik iktidarına değinmiştik. Burada açacağımız parantez, toplumsal kodların imkânlı kıldığı “erkekliğin” saygınlık ile ayakta kaldığı, saygınlığın da kendisine sadece

heterojen erkeklik ile dayanak bulduğudur. Erzurum/Hınıs bölgesinde, erkeklerin kabul görmesi, iktidarlarını sağlama almaları, tercihlerinin arkasında makul gerekçelerin var olduğunu doğrudan ve/veya dolaylı olarak ifade etmelerinin şartı, onların genel geçer “erkek” koduna uygun oldukları izlenimidir. Aile babası olmak, “delikanlı” olmak, yumruğunu masaya vurmak gibi daha çok erkeğe atfedilen durumların tümünü veya önemli bir kısmını kendisinde toplayabilen aktörün erkek olarak kabul edilmesi yüksek ihtimallidir. Bu durumlar onu kadından ayıran, kadınsı olduğuna inanılan tutum ve söylemlerden ayıran, erkeği deli saçmaları söyler duruma düşürmeyen pozisyonları sağlarken ona toplumsal olarak “erkek” rolünü de atfeder. Dolayısıyla zengin olduğu halde belli başlı kalıpları taşımayan birisiden ise, yoksul olsa dahi bir erkeğe atfedilen temel normları taşıyan aktör daha çok erkek kabul edilir. Böylesi bir çarpık bilinç, yaralı sonuçları da beraberinde getirir ki çokeşliliği böyle bir okumaya tabi tutmak da mümkündür. Titiz bir farkı barındırması açısından veriyor olduğumuz yargıda, erkek olmanın “sahiplenmekten” değil, daha çok “sahip olmaktan” geçtiğine yönelik ciddi anlamda bir kavramasal ve duygusal çarpıklık da yaşanmaktadır. Bu algılayış, kadını ikinci eş olarak dahi *getirdiğinde* erkeğe o kadını sahiplenme sorumluluğu değil –böyle olması gerektiği anlarda ilk eş için daha yoğun yaşanması beklenirdi- daha çok sahip olmayı zorunlu kılmayı getirir. Böylece ikinci eşin edindiği ayrıcalıklı konum, ilk eşten devşirilen birçok hakkın ve duygusal bağın yeni bir form ile sunulmasına sebep olur.

Otoriter kurumların yaygın olduğuna yönelik tespitlerimizin de olduğu Erzurum/Hınıs’ta, evlilik kurumu da başlı başına bir otoriter kurum olma vasfını taşır. Evliliklerin literatürde ve bu araştırma kapsamında da ele alındığı üzere taşıdığı gerçek anlamı ile toplumsal hayattaki karşılığı arasında oldukça büyük farklar vardır. Erkeğin idareci rolünü üstlendiği ve böylece olası bütün yetkileri kendisinde topladığı merkezi konumu, ona karşı diğer bütün aktörlerin artçı, ikincil konumda olmalarını sağlar. Heterojen erkeklik kıyısında yeteri kadar kabul görmesinin ardından, evlilik kurumunda da –şayet bir kurum olma unsurlarını gördüğümüz noktalarda- kendisine olası bütün karar alma yetkilerini otonom şekilde aktaran erkeğin çokeşli olma durumu da yine ferdi nihai karar gücüne bağlıdır. Danışılan aktörler olsa bile, birincil öncül toplumun vereceği genel tepki ile birlikte erkeğin elde edeceği güçler toplamıdır. Danışılmanın ardından bir rıza alma durumuna rastlamak nadir ve zordur.

6.SONUÇ ve ÖNERİLER

Aile ve akrabalık ilişkilerin temeli olan ve sosyal hizmetlerin konuları arasında yer alan evlilik olgusu toplumun bir parçasıdır. Her toplumun kendine özgü norm ve değerlerine yönelik şekillenen evlilik kurumunun biçimi şimdiki ve gelecek nesillere aktarılarak devam eder. Evlenme türlerinden olan çok eşlilik, yani erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi bu çalışmada ele alınmıştır.

Bu araştırma Erzurum/Hınıs bölgesinde halen devamlılığını sürdürmekte olup ve bu olguyu ortaya çıkararak sosyo-kültürel yapıyı bulmaya yönelik çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda önemli bulgular tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre bölgedeki çok eşli evlenme ile sosyo-kültürel yapı ve bu yapı içerisinde yer alan bireyler arasında etkileşim olduğu görülmüştür. Çok eşlilik nedenleri arasında erkeklerin kendi rahatlarını düşünmesi ve kendi düşüncelerinin ön planda olması bunlara göre gerekçeler oluşmaktadır. Evlilik öncesi eşlerin birbirini iyi tanımadan evlenmesi, erken yaşta yapılan evlilik, ihtiyaçlara göre çeşitlenmesi ve bu nedenlere bağlı olarak evlilik döneminde yaşanan problemler eşler arasında çatışma ve geçimsizliklere yol açmaktadır. Toplumsal norm gereği boşanmanın hoş karşılanmadığı yerde erkeklerin çareyi çok eşlilikte araması dikkat çekmiştir. Çocuksuzluk veya erkek çocuk istemi de yörede çok eşli evlenmelere neden olmaktadır çünkü bir ailede ne kadar kız çocuğu olsa da bir erkek çocuğunun yerini tutmamaktadır. Yapılan çalışmada çok eşliliğin nedenlerinin arasında kişilerin geniş aileden gelmesi ve bunların normal olarak bakmaları gözlemlenmiştir. Erken yaşta evlenen kişilerin belirli bir zamandan sonra uyum problemi yaşadığı ve aile içi ilişkilerde şiddetli geçimsizlikler ortaya çıkarmıştır. Boşanmanın dini ve toplumsal normlar açısından uygun görülmemesinden çözümü çok eşlilikte aramaktadırlar. Yapılan çalışmada çok eşliliğin nedenleri arasında aşk faktörünün de etkili olduğu görülmüştür. Bu nedenle evlendikten sonra erkek ilk eşinin bilgisi üzerinde ya da gizli olarak ikinci bir eşle evlilik yapmaktadır. Birden fazla evliliklerde bireyin ekonomik durumu da etkilidir. Bu çalışmada erkeklerin gelir düzeyi normal ve üzeridir. Eşlere ayrı ev açma, ailedeki birey sayısının artması ile giderlerinin artması gibi nedenler çok eşli erkeğe belirli bir gelir düzeyi gerekir. Bir diğer konu, görüşme yapılan erkeklerin ikinci evliliğini dini bir temele dayandırırken, aynı dinin eşit davranma ve eşler arası ayırım yapılmaması gerektiği söylemi pekte dikkate alınmamaktadır.

Bölgede görülen böyle bir evliliğe yönelik olarak toplumsal ve hukuksal olarak çözümler bulmak gerekir. Bunun için bu konuyla ilgili kişilerin bir araya gelerek detaylı incelenmesi, çok eşliliğe ortak çözümler bulunması ve bunların uygulamaya konulması için girişimler yapılmalıdır. Böylelikle çok eşli evliliğin hangi zorunluluk ve keyfi durumlarda yapılması konusunda sağlıklı bir çözüm bulunabilir. Bunun dışında çok eşliliğe neden olan sosyal yapının ekonomik, kültürel ve eğitim içerikli kapsamlı çalışma ve projelere gerek vardır. Kadın ve erkekleri çok eşliliğin neden olmuş faktörler hakkında gerekli bilgilendirmeler gerekmektedir.

Durumun kurumsal bazda önlemlerinin yeterli olması noktasında mevcut olan muammalar, elbette denetim ve yaptırım mekanizmalarının zayıflığı kadar, toplumsal örüntünün içerisinde oldukça yaygın şekilde meşru alanlar bulan bir zihin yapısıyla da alakalıdır. Tek tek fertlerin veya elverdiği ölçüde ailelerin bilinçlendirilmesine yönelik özverili sosyal çalışmaların yapılması, yasal ve legal olanların net ve doğrudan aktarılması ile halihazırdaki toplumun, en azından bu toplumda var olduğu müddetçe toplumsal cinsiyet kodlarına maruz kalacak olan bireylerin zihin dünyalarından yasal olmayan ve illegal sosyal tutumların arındırılması sağlanmalıdır. Bu girişim, sağlıklı bir zihnin inşasını, var olan yaralı bilincin onarılmasına yönelik katkılar sağlar. Kadının hukuksal hakları, anayasal aidiyetleri ve toplumsal yalnızlığının girilmesine yönelik kurumsal haklarının hatırlatılması, mutlak suretle denetim ve yaptırımın uygulanması da diğer önlemler arasında gösterilebilir. Eksikliğini tespit ettiğimiz eğitim noksanlığı ve haklardan bihaber yaşama durumunun asgari düzeyde girilmesi gerekliliği öne çıkmıştır.

Sosyal hizmet müdahalelerinin gerekli olduğu bu çok eşlilik olayına birden fazla yolla mücadele edilmelidir. Eğitim, ekonomik iyileştirmeler ve sosyal güvenceler bunlardan birkaçıdır. Kadının istihdam edilmesi, çokeşli evliliklerin olduğu bölgelerde görsel ya da yazısal eğitim programlarının (sunum, videolu anlatım, kamu spotları, broşür, dergi, bildiri yazıları, gazeteler vb.) verilmesi bu konuda önem teşkil etmektedir.

7.KAYNAKÇA

- Aliye, F. (2007). *Çok Eşlilik (Taaddüd-i Zevcat)*, Haz: FirdevsCanbaz. Ankara: Hece Yayınları.
- Aşıkpaşazade. (1970), *Aşıkpaşaoğlu Tarihi (Haz:Nihal Atsız)*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Broude, G. (1994). *Marriagefamilyandrelationships: A cross-culturalencyclopedia*.England: Denver.
- Chelably, K. (1985). *Women of polygamousmarriage in inpatientpsychiatricervices in kuwait*.Journal Of NervousandMentalDisease.
- Çelebi. K.A., (2007). *Ahlâk-ı Alâî*. (Haz. Mustafa Koç), İstanbul.
- Çimen K., Latife (2008) *Türk Töresinde Kadın ve Aile, IQ Kültür Sanat Yayıncılık*, İstanbul
- Delaney, C. (2001). *Tohum ve Toprak*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duben, A.- Behar, C. (1998). *İstanbul Haneleri (Evlilik, Aile ve Doğurganlık-1880-1940)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Düzbakar, Ö. (2008). *Osmanlı Toplumunda Çok Eşlilik: 1670-1698 yılları arasında Bursa Örneği*. OTAM Dergisi, S.23:85-100
- Elmacı,N. (1996), *Poligami Çok Eşli Evlilikler, Türkiye’de Kadın Olmak*, İstanbul: Say Yayıncılık.
- Elmacı,N. (1990) *Diyarbakır Yöresinde Çok Eşli Evliliğin Nedenleri*, 1. Aile Şurası Bildirileri, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Tanıtım Serisi 3, Ankara
- Eröz,M.- Güler, A. (1998). *Türk Ailesi*, Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1990). *Türklerde Aile İctimaiyatı*. Ankara: Başkanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Gökçe, Birsen (1976), “*Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*”, Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 1-2, Ankara
- Gökçe, B. (1990). *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Başkanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Gökçe, B. (2012). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Savaş Yayınevi
- Helvacı, İ. (2013). *Gerekçeli, Karşılaştırmalı, İctihatlı, Notlu Türk Medeni Kanunu,On İki Levha Kanunları*. İstanbul
- IFSW (2000). *Issues, Trends and Treatment Perspectives*. USA: Wadsworth Company. www.ifsw.org, 08.08.2018.
- Karaman, H. (1975). *Başlangıçtan Zamanımıza Kadar İslam Hukuk Tarihi*. İstanbul: Fon Matbaası.
- Kocacık, Faruk (1986), “*Sivas’ta Kentsel Aile*”, Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 7, Sivas.
- Köprülü, B. – Kaneti, S. (1989). *Aile Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayın.

- Kurt, A. (1999). *Osmanlı Toplumunda Poligami*. Ankara: Osmanlı Dergisi.
- Kuş, E.(2003). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nitel mi, Nicel mi?* Ankara:Anı Yayıncılık
- Maden, A. (1991), *Ahmet Evlenme ve Evlenme Şekilleri Türk Aile Ansiklopedisi*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Maden, A. (1991). *Evlenme ve Evlenme Şekilleri*. İstanbul: Aile Araştırma Kurumu.
- Özgüven, İ.E.;*Evlilik ve Aile Terapisi*, Ankara, PDREM Yayınları, 2000.
- Özgüven, E. İ. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*, Pdrem Yayınları, Ankara.
- Özkalp, E. (2003). *Sosyoloji*.Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, H.- Çelebi. K.A. (1991). *Aile Ahlakı*, Ankara.
- Öztürk, S. (1999). *Osmanlı Toplumunda Çok Evliliğin Yeri*. Osmanlı Dergisi.
- Russell, N. (1998), *Evlilik ve Ahlak*, İstanbul: Cem Yayınevi,
- Sencer, M. (1993), *GAP Bölgesi'nde Toplumsal Değişme Eğilimleri*, Ankara: TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayını,
- Sönmezer, S. (1984). *Sosyoloji*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Şahin, M. G.(2005). *Evlilik Düzeni Açısından Evliliğin Genel Hükümleri*. Ankara: Manisa Barosu Dergisi, Sayı 92,69-86,
- Tandoğan, H. (1965). *Aile Hukuku*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Uçar, A. (2002). *4721 Sayılı Medeni Kanun İle Evliliğin Genel Hükümleri Alanında Yapılan Bir Kısım Değişiklikler Üzerine Düşünceler, Cilt 1, Sayı 18*, Hukuk Dergisi.
- Vilar, E. (1999). *Çokeşlilik*. İstanbul: Özne Yayınları.
- Yıldırım,A. ve Şimşek, H.(2005).*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.Ankara: Seçkin Yayıncılık

EKLER

EK1-1:VERİ TOPLAMA ARACI(1)

ERKEK KATILIMCILAR İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN GÖRÜŞME FORMU

Değerli katılımcı, Bu çalışma, Toplumsal Değişimin Aile Kurumuna Etkisi Bağlamında Çoçekli Evlilikler: Erzurum/Hınıs Örneği çalışması kapsamında yürütülmektedir. Bu çalışma, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi çalışması kapsamında yürütülmekte olup verdiğiniz cevaplar hiçbir şekilde aleyhinize kullanılmayacak ve mahremiyete dikkat edilecektir. Araştırmanın tamamlanması için tüm soruları cevaplamanız önem arz etmektedir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Kübra AKKAYA

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR

- 1.Yaşınız kaçtır?
- 2.Doğum yeriniz neresidir?
- 3.Ana diliniz nedir?
- 4.Mesleğiniz nedir?
- 5.Eğitim düzeyiniz nedir?
- 6.Ekonomik durumunuz nasıldır?
- 7.Nasıl Evlendiniz?
- 8.Kaç eşiniz vardır?
- 9.Eşlerinizin size yakınlık derecesi nedir?
- 10.Niçin birden fazla evlilik yaptınız?
- 11.Din bu tür evliliğe izin vermeseydi evlenir miydiniz?
- 12.Sizce bir erkeğin erkek çocuğu olmuyorsa evlenmesi uygun mudur?

13.Eşleriniz aynı evde mi kalıyorlar?

14.Diğer evliliğinizi yaparken ilk eşinizin görüşünü aldınız mı?

15.Şuan yaşadığınız aile ortamından memnun musunuz?

EK1-2:VERİ TOPLAMA ARACI(2)

KADIN KATILIMCILAR İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN GÖRÜŞME FORMU

(1. EŞ)

Değerli katılımcı, Bu çalışma, Toplumsal Değişimin Aile Kurumuna Etkisi Bağlamında Çoğuşlu Evlilikler: Erzurum/Hınıs Örneği çalışması kapsamında yürütölmektedir. Bu çalışma, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi çalışması kapsamında yürütölmekte olup verdiğiniz cevaplar hiçbir şekilde aleyhinize kullanılmayacak ve mahremiyete dikkat edilecektir. Araştırmanın tamamlanması için tüm soruları cevaplamamız önem arz etmektedir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Kübra AKKAYA

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR

- 1.Yaşınız kaçtır?
- 2.Doğum yeriniz neresidir?
- 3.Ana diliniz nedir?
- 4.Mesleğiniz nedir?
- 5.Eğitim düzeyiniz nedir?
- 6.Nasıl evlendiniz?
- 7.Siz kaçınıcı eşisiniz?
- 8.Bir erkeğın birden fazla kadınla kadın ile evlenmesi gerekli midir?
- 9.Eşinizin size karşı adil davrandığını düşünüyor musunuz?
- 10.Kocanızla en çok hangi problemi yaşıyorsunuz?
- 11.Şu anda ki aile ortamınızdan memnun musunuz?
- 12.Çocuklarınız çok eşliliği nasıl görüyor?
- 13.Boşanmayı neden düşünmediniz?

EK1-3:VERİ TOPLAMA ARACI(3)

KADIN KATILIMCILAR İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN GÖRÜŞME FORMU

(2. EŞ)

Değerli katılımcı, Bu çalışma, Toplumsal Değişimin Aile Kurumuna Etkisi Bağlamında Çokeşli Evlilikler: Erzurum/Hınıs Örneği çalışması kapsamında yürütülmektedir. Bu çalışma, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi çalışması kapsamında yürütülmekte olup verdiğiniz cevaplar hiçbir şekilde aleyhinize kullanılmayacak ve mahremiyete dikkat edilecektir. Araştırmanın tamamlanması için tüm soruları cevaplamanız önem arz etmektedir.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Kübra AKKAYA

Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR

- 1.Yaşınız kaçtır?
- 2.Doğum yeriniz neresidir?
- 3.Ana diliniz nedir?
- 4.Mesleğiniz nedir?
- 5.Eğitim düzeyiniz nedir?
- 6.Nasıl evlendiniz?
- 7.Siz kaçınıcı eşisiniz?
- 8.Bu tür evliliği seçerken aile ve akrabalarınızın etkisi oldu mu?
- 9.Kocanızla en çok hangi problemi yaşıyorsunuz?
- 10.Kocanızın ilk eşiyle ilişkiniz nasıl?
- 11.Şu anda ki aile ortamınızdan memnun musunuz?
- 12.Çocuklarınıza çok eşliliği tavsiye ediyor musunuz?

EK2:ETİK KURUL İZİN BELGESİ

www.uskudar.edu.tr

Altunizade Mahallesi Haluk Türksoy Sokak No:14 34662 Üsküdar/İSTANBUL
T: 0216 400 22 22 F: 0216 474 12 56 bilgi@uskudar.edu.tr

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

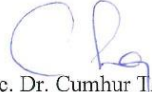
SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/450

23/03/2018

Doç.Dr. Abdullah KARATAY
(Kübra AKKAYA)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 23/03/2018 tarihinde yapılan 03 No.lu toplantısında “**Toplumsal Değişimin Aile Kuramına Etkisi Bağlamında Çoçekli Evlilikler: Erzurum/Hınız Örneği**” adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Cumhuri TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı

EK3: ÖZGEÇMİŞ RAPORU

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı :KÜBRA AKKAYA
Doğum Yeri ve Tarihi :ŞEBİNKARAHİSAR/17.03.1994
Yabancı Dili :İNGİLİZCE
İletişim(E-posta) :akkaya2819@hotmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yılı)

Lise :Çorum Atatürk Anadolu Lisesi/2008-2012
Lisans :İstanbul Arel Üniversitesi/07.09.2012-10.06.2016
Yüksek Lisans :Üsküdar Üniversitesi/24.01.2017-28.09.2018

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yılı

Esenler Sosyal Hizmet Merkezi: Sosyal Çalışmacı/11.01.2017-21.02.2017
İzzet Baysal Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi: Sosyal Çalışmacı/22.02.2017-Devam Ediyor
Eksen Yaşlı Bakım Merkezi: Sosyal Çalışmacı/22.04.2017-Devam Ediyor

Yayımlar(SCI ve diğer) :(yok)

Diğer Konular : (yok)